

บทที่ 4

ผลกระทบของจักรวรรดินิยมที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมอียิปต์ในนวนิยาย

ในช่วงเวลาประเทศอียิปต์เผชิญกับการตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและการไหลบ่าเข้ามาของค่านิยมตะวันตกไปพร้อมๆกัน สังคมอียิปต์จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบชีวิตของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่มีความแตกต่างกันมาก มะห์ฟูซแสดงให้เห็นว่าทั้งรูปแบบชีวิตของชนทั้งสองรุ่นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมอียิปต์เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านสภาพชุมชน วิถีชีวิตของประชาชน เช่น การยึดมั่นถือมั่นในวิถีดั้งเดิม การศึกษาและการประกอบอาชีพ ชีวิตสมรส และวิกฤตจริยธรรมซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากกระแสบริโภคนิยมส่วนหนึ่งและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองด้วย ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดวิถีชีวิตของประชาชนในกรุงไคโรเพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมเมืองในประเทศอียิปต์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

มะห์ฟูซแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประพันธ์และสังคม โดยนำเสนอช่วงชีวิตในวัยเยาว์เมื่อครั้งอาศัยอยู่ในย่านเก่าของกรุงไคโร ย่านอัลหุซัยน์และย่านญะมาลียะฮ์จึงเป็นที่มาของชื่อเรื่องในนวนิยายชุด *The Cairo Trilogy* มะห์ฟูซใช้ชื่อถนนสายหลักในย่านนี้เพื่อเล่าเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่อง ผู้ประพันธ์เริ่มต้นเรื่องราว ณ บัยนุลกัศรียน์ 'Palace Walk' กัสรุซเซาร์ก 'Palace Desire' จนมาถึงอัลซุกกะรียะฮ์ 'Sugar Street' ถนนทั้ง 3 สายนี้ นำพาผู้อ่านไปสู่ชีวิตของตัวละครทั้ง 3 รุ่นของครอบครัวอับดุลญะวาด ได้แก่ ชัยยิด อะหมัด อับดุลญะวาด คะมัล อับดุลญะวาด อับดุลมุฮิมและอะหมัด อิบราฮิมเซากัด ตัวละครที่มะห์ฟูซสมมติขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไคโรในยุคสมัยการตกเป็นอาณานิคมจนถึงยุคหลังการได้รับอิสรภาพ ผู้ประพันธ์นำเสนอปัญหาการไหลบ่าของค่านิยมตะวันตกที่แทรกซึมเข้ามาในสังคมอียิปต์อย่างรวดเร็ว ทว่าผู้ประพันธ์ยังเสนอแง่มุมที่น่าสนใจกว่านั้นคือ การแสดงถึงเอกลักษณ์ของประชาชนชาวอียิปต์เพื่อแสดงจุดยืนของการต่อต้านอำนาจของตะวันตกได้อย่างแข็งแกร่ง ใน *The Day the Leader Was Killed* ภาพของตัวละครที่ดำเนินชีวิตผ่านยุคสมัยแห่งการต่อสู้ดิ้นรนทางการเมืองและสังคมในสมัยชาติ ชัฆลูล ปาชา จนกระทั่งถึงเศรษฐกิจในยุค *Infitah* หรือนโยบายการค้าเสรียุคประธานาธิบดีอันวารุชาดัต "มุห์ตะซิมี่ ซาอิด" เขาคือตัวแทนของผู้ศรัทธาที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ยุคสมัยที่ประชาชนยกย่องบูชาวัตถุ ยอมแม้กระทั่งขายเกียรติศักดิ์ศรีของตนเองให้กับอำนาจของเงินตรา มะห์ฟูซพยายามอย่างยิ่งที่จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาของสังคมให้คนรุ่นใหม่ได้พินิจวิเคราะห์และนำกลับไป

แก้ไข เพื่อให้สังคมดำรงอยู่อย่างมั่นคงท่ามกลางความเจริญของโลกแห่งวัตถุที่ก้าวไปอย่างไม่หยุดยั้ง

4.1 กรุงไคโร : วิถีชุมชนดั้งเดิมและการแทรกแซงของตะวันตก

นวนิยายชุด The Cairo Trilogy บรรยายสภาพของกรุงไคโรซึ่งเป็นสถานที่ที่มีอยู่จริงในอดีต เช่นย่านอูมะมาลียะฮ์ และย่านอัลหุซัยน์ อูมะมาลียะฮ์เป็นอำเภออันเก่าแก่ของกรุงไคโรและได้รับการขนานนามว่า 'Islamic Cairo' หรือ 'Old Cairo' เนื่องด้วยเป็นชุมชนที่มีศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์อยู่เป็นจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นมัสยิด ผู้ประพันธ์บรรยายสถานที่ทั้งสองแห่งนี้จากประสบการณ์ในวัยเยาว์ ความทรงจำที่ดีเกี่ยวกับย่านอูมะมาลียะฮ์จึงถูกถ่ายทอดบนหน้ากระดาษอย่างสวยงาม ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรมของอาคารสถานที่ที่แทรกตัวอยู่ตามตรอกซอกซอย ถนนสายต่างๆที่เชื่อมต่อกันและมีการเรียกชื่อถนนตามเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เช่น บริเวณถนนอันนะหาซิน (Coppersmith Street)¹ ซึ่งเป็นย่านการค้าขาย มีสินค้าให้เลือกซื้อมากมาย ทั้งที่เป็นเครื่องอุปโภค บริโภค สินค้าเกษตรกรรมและหัตถกรรมรวมอยู่ในถนนสายอันนะหาซินแห่งนี้ ซึ่งครั้งหนึ่งเด็กชายมะห์ฟูซในวัยเยาว์เคยวิ่งเล่นและเรียกให้มารดาของเขาซื้อขนมและลูกกวาดหลากสีเป็นประจำก่อนกลับบ้าน มะห์ฟูซได้เห็นผู้ศรัทธาเดินเข้าออกมัสยิดเพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนา การพูดจาทักทายของผู้คนที่เดินผ่านไปมา บ้างรู้จักกัน หรือไม่ก็เผชิญผ่านมาที่นี้เป็นครั้งแรกต่างก็ทักทายกันอย่างสนิทใจ นอกจากนี้ยังสามารถสัมผัสได้ถึงการบริหารจัดการของพ่อค้าและผู้มีจิตศรัทธาแก่นักบุญและผู้ยากไร้ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นความเอื้ออาทรที่มีแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันในอดีต และเป็นความทรงจำที่มะห์ฟูซจงใจบรรยายให้เห็นวิถีชุมชนดั้งเดิมที่คุณค่าแห่งวัตถุยากจะเข้าถึงได้

บัดนี้ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่เป็นภาพที่ยังคงตราตรึงอยู่ในจิตใจของมะห์ฟูซไม่เสื่อมคลาย อูมะมาลียะฮ์กลับกลายเป็นย่านเก่าให้เขาหวนรำลึกเท่านั้น เนื่องจากสภาพที่อยู่อาศัยทรุดโทรมไปตามกาลเวลา อาคารทันสมัยถูกสร้างขึ้นบดบังทิวทัศน์อันร่มรื่นของลำน้ำไนล์เกือบหมดสิ้น ภาพที่มะห์ฟูซรู้สึกสะเทือนใจเป็นอย่างยิ่งคือสภาพชุมชนแออัดในกรุงไคโร อาคารที่อยู่อาศัยของพลเมืองระดับล่าง หรือคนยากจนในประเทศต้องอยู่อาศัยกันอย่างแออัด ตึกเก่าและทรุดโทรมก็ถูก

¹ Coppersmith หรือ ถนนอันนะหาซิน คำว่า อันนะหาซินในภาษาอาหรับมีความหมายว่า ช่างผลิตภาชนะที่ทำจากทองแดง

รื้อทิ้ง มะห์ฟูซบรรยายภาพเหล่านี้เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศ อียิปต์ กล่าวคืออัตราความยากจนมีเพิ่มมากขึ้น เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนและคนรวยในสังคมที่มีแต่การเอารัดเอาเปรียบ จริยธรรมเริ่มเสื่อมถอยลง วัตถุนิยมมีคุณค่ามากกว่าศีลธรรมดั้งเดิมที่ดั้งงาม

4.1.1 ญะมาลียะฮ์: สภาพชุมชนในย่านเก่าของกรุงไคโร

นวนิยายของมะห์ฟูซเปิดเรื่องโดยการนำเสนอเรื่องราวของชนชั้นกลางในกรุงไคโร ชัยยิด อะหมัด อับดุลญะวาดประกอบกิจการค้าขายสืบต่อบิดาของเขา ร้านขายของชำแห่งนี้เป็นที่รู้จักของผู้คนในย่านนี้เป็นอย่างดี สินค้าในร้านของเขาประกอบไปด้วยเมล็ดกาแฟ ข้าว ถั่วต่างๆ ผลไม้แห้ง และสบู่วางเรียงรายอยู่ด้านฝาผนังของร้าน เมื่อมองออกไปภายนอก ชัยยิดอะหมัดก็จะพบเห็นภาพที่ชินตา ท้องถนนที่เต็มไปด้วยรถลาก อาทิ รถลากเทียมม้า รถลากเทียมลาและล้อบรรทุกของผ่านไปผ่านมาหน้าร้านของเขา บางเวลาจะมีเสียงเพลงของพวกพ่อค้าหาบเร่เพื่อเสนอขายสินค้าของตนเองเช่น มะเขือ แตงร้าน กระเจี๊ยบปะปนกับเสียงยวดยานซึ่งเป็นเสียงที่อีกทีก็แต่ก็ทำให้ย่านอันหนาแน่นแห่งนี้มีชีวิตชีวาเป็นอย่างมาก ชัยยิด อะหมัดพบเห็นความซุกซม วุ่นวายของย่านการค้าแห่งนี้มานานนับสามสิบปีแต่ก็เป็นภาพแห่งความสุขของชุมชนที่เขาอยู่อาศัย

Al-Sayyid Ahmad would raise his head from his ledger every so often to listen to recitation or look out at the street and the endless flow of passersby, hand and horse carts, and the Suares omnibus, which was so big and heavy it could scarcely wobble along. There were singing vendors who chanted jingles about their tomatoes, mallow greens, and okra, each in his own style. The commotion did not interfere with the proprietor's concentration. He had grown accustomed to it over a period of more than thirty years. He was so lulled by noise that he was disturbed if it ceased.²

² Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny

(London: Black Swan, 1994), p. 37.

ชัยยิด อะหมัดเป็นพ่อค้าผู้ชื่นชอบการบริจาคทานให้แก่คนยากจน และนักบุญของชุมชน อยู่เป็นประจำ ถึงแม้สินค้าในร้านจะไม่มากมายเท่าใดนัก แต่ชัยยิด อะหมัดและพ่อค้าอีกหลายๆ คนในย่านนี้ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน นั่นคือการบริจาคสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ให้แก่ผู้ที่ยากไร้กว่าถือเป็นการปฏิบัติ ประชาชนเชื่อว่านั้นคือหนทางสู่สวรรค์ของผู้ศรัทธา ครั้งหนึ่งเมื่อชัยยิด อะหมัดมีโอกาสต้อนรับเชคมุตะวัลลี อับดุลศอมัด นักบุญที่ชาวบ้านย่านนี้ให้ความเคารพ เขาริบเชื้อเชิญให้ชายชราวัยเจ็ดสิบห้าปีเข้ามาในร้านเพื่อรับของขวัญ เช่น ข้าว กาแฟ และสบู่ที่เขาจัดเตรียมไว้ หากคราวใดที่เชคมุตะวัลลีปฏิเสธสิ่งของเหล่านี้มันเท่ากับว่าเขาจะไม่ได้รับพรจากพระเจ้า

The Shaykh appeared to be in enviable health, for his age, which was over seventy-five. [...]

The owner gestured to his assistant to prepare the unusual present of rice, coffee, and soap for the shaykh.³

บรรยากาศดังกล่าวเป็นบรรยากาศที่อบอุ่นเต็มไปด้วยมิตรไมตรี ปราศจากการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น และไม่สับสนวุ่นวาย สังคมยึดปฏิบัติในอดีตจึงเป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทรให้แก่กัน มะห์ฟูซ ถ่ายทอดให้เห็นความเป็นผู้ใจบุญของสมาชิกในชุมชนที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ เช่น การบริจาคทรัพย์ หลักการในอิสลามข้อหนึ่งระบุไว้ว่า การบริจาคทานคือคุณความดีของผู้ศรัทธา ความเอื้ออาทรจะบังเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมนุษย์มองเห็นและเข้าใจในความทุกข์ยากของผู้อื่นและยอมเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่นบ้างก็จะทำให้สังคมเกิดความสมดุลงอกยิ่งขึ้น กล่าวคือไม่มีการแบ่งแยกฐานะ หรือชีวิตบุคคลด้วยเงินทองเหมือนเช่นทุกวันนี้ มะห์ฟูซสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ได้รับการกล่าวขานกันมาในอดีตว่าหากนักบุญท่านใดเดินทางผ่านมาในบ้านของเขาและผู้ นั้นให้การต้อนรับ เขาก็เหมือนได้พรจากพระเจ้าเป็นเจ้า แต่หากคราวใดที่นักบุญท่านนั้นปฏิเสธสิ่งของหรือน้ำใจที่เจ้าของบ้านหยิบยื่นให้ แสดงว่าพวกเขาไม่มีความบกพร่อง หรือมีความผิดบางอย่างที่ไม่อาจให้อภัยได้ ประชาชนในอดีตยังคงมีความเชื่อถือในคำสอนและจารีตของชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการรักษาวินัยดั้งเดิมเอาไว้โดยประชาชนชนในท้องถิ่นยึดหลักหลักการทางศาสนา ค่านิยมดั้งเดิมบางอย่างจึงสามารถยืนหยัดได้อย่างเหนียวแน่นแม้ว่าจะมีการไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกก็ตาม

³ Ibid., p.38.

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ก็ได้บรรยายภาพของอาคารสถานที่ในย่านญะมาลีเยฮ์ตลอดจนสถาปัตยกรรมภายในอาคารเหล่านั้นอย่างสวยงามและสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของชาวอาหรับที่นิยมตกแต่งบ้าน ดังที่จะเห็นได้จากบ้านของครอบครัวอัब्ดุลญะวาด ผู้ประพันธ์บรรยายให้เห็นลักษณะการตกแต่งประดับประดาตัวบ้านตามแบบชนอาหรับดังนี้

The light shone throughout the room, revealing the large, square floor, high walls, and ceiling with parallel beams. The quality of the furnishings was evident: the Shiraz carpet, large brass bed, massive amoire, and long sofa draped with a small rug in a patchwork design of different motifs and colors.⁴

ชาวญะมาลีเยฮ์ส่วนใหญ่นิยมตกแต่งบ้านหรืออาคารด้วยศิลปะแบบชาวอาหรับ เช่นพรมปูพื้นต้องเป็นพรมที่มาจากชีราซ ประเทศอิหร่านซึ่งมีสีสันสวยงามและมีศิลปะแบบอาหรับต่างๆ พรมปูพื้นของเมืองชีราซ ประเทศอิหร่านมีศิลปะและลวดลายเรขาคณิตตามแบบของศิลปะอาหรับและเปอร์เซียผสมผสานกันอยู่ มะห์ฟูซต้องการชี้ให้เห็นความสำคัญของบ้านที่มีต่อวิถีชีวิตของผู้คนในโลกตะวันออก บ้านนอกจากจะเป็นที่อยู่อาศัยของสมาชิกในครัวเรือน บ้านยังแสดงถึงความเป็นตัวตนของผู้อยู่อาศัยอีกด้วย

มะห์ฟูซสร้างสีสันของชุมชนในย่านเก่าด้วยการบรรยายภาพ 'ฟุตูวะฮ์' ซึ่งเคยอ้างถึงในภูมิหลังของผู้ประพันธ์แล้วนั้น เมื่อคะมัลเดินทางไปโรงเรียนในเช้าวันหนึ่งและได้ปะทะกับกลุ่มวัยรุ่นอันธพาลเข้าโดยบังเอิญ ทำให้บิดาต้องไปขอร้องกลุ่มนักเลงหรือฟุตูวะฮ์ในย่านอัดด์ราระฮ์ (al-Darrasa) เพื่อยุติเหตุการณ์ในครั้งนั้น

It was nothing but bad luck which decreed that his adversary in one of his two fight was from a family of know toughs living in al-Darrasa. [...] The father had recourse to some merchants he knew in al-Darrasa. They went to the home of the toughs to intercede for him. Thus the father

⁴ Ibid., p.1.

made use of his well-known forbearance and sensitively to soothe their tempers⁵

อิทธิพลของกลุ่มนักเลงของย่านได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน บทบาทหน้าที่ของผู้คุ้มครองท้องถิ่น ถึงแม้จะเป็นกติกากฎที่ผู้คนในชุมชนตั้งขึ้นมาเอง แต่ก็ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี มีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และเป็นการสร้างความสงบเรียบร้อยให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง มะห์ฟูซเปรียบหน้าที่ของกลุ่มฟูตูวะฮ์ว่ามีความคล้ายคลึงกับตำรวจประจำถิ่น ซึ่งทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้ผู้คนให้ความเคารพนับถือกลุ่มนักเลงมากเพราะพวกเขาได้พิทักษ์สิทธิประโยชน์ของชุมชน ถึงแม้ว่าบทบาทเหล่านี้จะถูกมองจากสังคมภายนอกว่าเป็นผู้มีอิทธิพล แต่สำหรับประชาชนในยุคนั้นถือว่ากลุ่มฟูตูวะฮ์คือส่วนหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญ ญะมาลียะฮ์ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นย่านของชุมชนทางศาสนา การดำรงชีวิตที่มีความเอื้ออาทร และมีระบบการปกครองภายในท้องถิ่นเป็นการเผยให้เห็นการปฏิเสธอำนาจของอำนาจรัฐที่ไม่ให้ความชอบธรรมกับประชาชน

ญะมาลียะฮ์เป็นย่านเก่าแก่ที่สุดในกรุงไคโร อาคารและสถานที่อยู่อาศัยบ่งบอกถึงความเก่าแก่และมีประวัติศาสตร์ยาวนาน วิถีชีวิตของผู้คนในย่านนี้สะท้อนให้เห็นความเป็นชนชาติอียิปต์ที่ใช้หลักการของอิสลามเป็นธรรมเนียมในการดำเนินชีวิตจากรุ่นสู่รุ่น อิทธิพลของสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือน และศิลปะการตกแต่งบ้านนั้นชี้ให้เห็นว่าศาสนามีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต

4.1.2 อัลหุซัยน์ : ศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์และศูนย์รวมแห่งความศรัทธา

มัสญิดอัลหุซัยน์เป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของกรุงไคโร ผู้ประพันธ์ได้นำมาเป็นฉากหนึ่งของเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาและวิถีความเชื่อของคนในย่านเก่า หรือย่านญะมาลียะฮ์ ซึ่งเป็นย่านที่คนปัจจุบันเรียกว่า “religious district” เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีศาสนสถานสำคัญมากมายที่ชาวอียิปต์ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มะห์ฟูซแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของโลกอิสลามในประเทศอียิปต์หลายศตวรรษที่ผ่านมา กษัตริย์และประชาชนจะสร้างมัสญิดสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของความศรัทธาไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานและศาสนสถานให้ประชาชนเข้าไป

⁵ Ibid., p.46.

นัสการเป็นจำนวนมาก ในย่านญะมาลียะฮ์ มีมัสญิดเก่าแก่มากมาย ล้วนแต่เป็นมัสญิดที่ผู้คนในชุมชนและคนต่างถิ่นแวะเวียนเข้ามานมัสการและประกอบศาสนกิจอย่างไม่ขาดสาย มัสญิดอัลหุซัยน์ (al-Husayn Mosque) คือมัสญิดที่ใหญ่ที่สุดและเก่าแก่แห่งหนึ่งของกรุงไคโรในยุคนั้น มีการสันนิษฐานว่ามัสญิดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ฟาฏิมียะฮ์ (Fatimid 969 – 1170)⁶ ยุคแห่งความรุ่งเรืองของอิสลามนิกายชีอะฮ์ กษัตริย์ในยุคนี้นิยมสร้างมัสญิดเป็นจำนวนมากเพื่อแสดงออกถึงการเป็นผู้ศรัทธา และมัสญิดอัลหุซัยน์ก็ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดในนวนิยาย เนื่องจากเป็นมัสญิดที่มีตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับหลานรักของท่านศาสดาที่ถูกบั่นทอนชีวิตจากศัตรูต่อต้านอิสลามและผู้คนชาวอียิปต์ส่วนใหญ่ยังเชื่ออีกว่าเศียรของท่านถูกนำมาฝังไว้ ณ มัสญิดอัลหุซัยน์แห่งนี้ มะห์ฟูซจึงถ่ายทอดความงดงามของสถาปัตยกรรมของศาสนสถานในกรุงไคโรด้วยความเคารพเลื่อมใสและแสดงให้เห็นถึงความเชื่อและความศรัทธาของประชาชนในกรุงไคโรที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ครั้งหนึ่งที่อะมีนะฮ์มีโอกาสได้ไปเยี่ยมชมเยือนมัสญิดอัลหุซัยน์กับคะมัลตามลำพังโดยไม่มีสามีไปด้วย อะมีนะฮ์ก็รู้สึกกังวลใจ แต่ทันทีที่เห็นบรรยากาศโดยรอบเธอก็ลืมความกังวลใจไปชั่วขณะหนึ่ง

She began to ask Kamal about the sights, buildings, and palaces they encountered on their way. The boy was proud to serve as her guide and volunteered lengthy explanations. Here was the famous vaulted ceiling of Qirmiz Alley. Before walking beneath it one needed to recite the opening prayer of the Qur'an as a defense against the jinn living there. This was Bayt al-Qadi Square with its tall trees. She might have heard him refer to square as Pasha's Bread Square, from the popular name for its flowering lebbek trees, or at times also as Shangarly Square, giving it the name of the Turkish owner of a chocolate shop.⁷

⁶ Encyclopædia Britannica , *The New Encyclopædia Britannica* 15th ed., Macropedia Volume 6 (U.S.A.: Encyclopædia Britannica, 1989), pp.489-490.

⁷ Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1990), p. 167.

อะมีนะฮ์ขึ้นชมบริเวณรอบๆ ศาสนสถาน ดึก อาคาร และพระราชวังรายรอบ ค่ำลบรรยายรายละเอียดของสถานที่ราชการที่เขาและมารดาได้พบเห็น เด็กชายซัยฮุนให้ มารดาชมสถาปัตยกรรมรายรอบมัสญิด เช่น เพดานโค้งที่มีชื่อที่สุดของตรอกเกอร์มิซ (Qirmiz Alley) ค่ำลเสริมเรื่องความเชื่อของย่านนี้ว่าก่อนเดินเข้าไปต้องเจริญคัมภีร์อัลกุรอานเพื่อ ปกป้องให้พ้นจากสิ่งชั่วร้าย ณ ที่แห่งนี้ก็ยังมีสถาปัตยกรรมที่สวยงามอีกมากมาย อาทิจัตุรัส บัยตุลลอฎี บริเวณที่มีต้นไม้สูงตระหง่านมากที่สุด จัตุรัสปาซาเบรดซึ่งเป็นจัตุรัสที่มีชื่อเสียง เนื่องจากมีดอกเลียบเบคขึ้นอยู่ชุกชุม มะห์ฟูซบรรยายภาพชุมชนอย่างละเอียดลออเพื่อแสดงให้เห็น ถึงความอุดมสมบูรณ์และความวิจิตรของสถาปัตยกรรมในย่านเก่าแก่ทางศาสนาของย่านอัล หุซัยน์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของมัสญิดสำคัญๆในกรุงไคโร ตลอดจนแสดงให้เห็นสภาพชุมชนดั้งเดิมที่มีกลิ่นอายความเป็นชนชาติอาหรับ สถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นจึงอาศัยหลักความเชื่อทางศาสนาและ ความศรัทธาของกลุ่มชนเป็นหลัก จะเห็นได้ว่าสถาปัตยกรรมรูปแบบเพดานโค้งเป็นสถาปัตยกรรม ที่ได้รับอิทธิพลจากเปอร์เซียผสมอาหรับ

มัสญิดอัลหุซัยน์ยังเป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมสำคัญๆ ในเรื่อง เช่น นมาซวันศุกร์ (Friday Prayer) ในทุกวันศุกร์เป็นหนึ่งในศาสนบัญญัติที่มุสลิมต้องมาร่วมกันทำนมาซ โดยถือ เป็นหนึ่งในการชุมนุมทางสังคมเพื่อที่จะมารับฟังและแลกเปลี่ยนทัศนะทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้คนโดยผู้นำการสวดจะเป็นผู้กล่าวสุนทร พจน์ก่อนที่จะทำการนมาซ การเทศน์สั่งสอนนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของนมาซ ด้วยเหตุนี้เองวันศุกร์ จึงมีความหมายในโลกมุสลิมถึงการรวมพลังกันของประชาชาติอิสลาม ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในโลก ชัยยิด อะหมัดเป็นผู้หนึ่งที่ศรัทธาในหลักการเช่นเดียวกันนี้ จึงถือวันศุกร์เป็นจารีตของ ครอบครัว เขาต้องพาบุตรชายทุกคนไปนมาซตามหลักการของผู้ศรัทธา

The intensity of the demonstrations decrease in the Husayn district after the British soldier occupied it, and al-Sayyid Ahmad was able to resume a favorite custom he had temporarily been force to curtail, that of attending the Friday prayer service at Husayn-mosque, accompanied by his sons. It was a practice he had scrupulously observed for a long period. He had invited his sons to join him, when they were old enough, in order to district their hearts

toward religion early in life. He hoped it would be blessing to him, his sons, and the entire family.⁸

อัลหุซัยน์คือย่านที่อยู่อาศัยของประชาชนในกรุงไคโร นอกจากนี้อัลหุซัยน์คือศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ของประชาชนกรุงไคโร อีกทั้งยังเป็นมัสญิดอันเก่าแก่และสวยงามที่สุดแห่งหนึ่งที่มีผู้คนแวะเวียนมานมัสการต่อพระผู้เป็นเจ้า มัสญิดอัลหุซัยน์มีตำนานและเรื่องราวที่เกี่ยวพันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลสำคัญทางศาสนาในอดีต ที่กล่าวถึงอิมามหุซัยน์หลานของท่านศาสดามุฮัมมัด ท่านถูกพลีกรรมด้วยการถูกศัตรุบันศิระซะ คนรุ่นเก่ากลุ่มหนึ่งเชื่อว่าศิระซะของท่านหุซัยน์ถูกนำมาฝังไว้บริเวณที่ตั้งของมัสญิด จึงเป็นที่มาของชื่อมัสญิดอัลหุซัยน์ ถึงแม้ว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นเหล่านั้นจะไม่ใช่ความจริงก็ตาม ทว่าอัลหุซัยน์ก็ยังคงเป็นศาสนสถานที่ประชาชนชาวอียิปต์และผู้ศรัทธาทั่วไปต่างพากันมาเยี่ยมเยียนมัสญิดแห่งนี้อย่างไม่ขาดสาย

นวนิยายชุด *The Cairo Trilogy* แสดงให้เห็นว่าความเชื่อและความศรัทธาในวิถีอิสลามของประชาชนชาวไคโรยังคงอยู่ แม้ว่ารูปแบบชีวิตสมัยใหม่จะไหลบ่าเข้ามาามากเพียงใดก็ตาม ความผูกพันระหว่างผู้คนและชุมชนที่อยู่อาศัยจะมั่นคงตราบเท่าที่บุคคลเหล่านั้นยังคงมีความศรัทธา แม้ว่าเรื่องราวบางอย่างจะเป็นการคาดเดาหรือได้รับการบอกเล่ามาจากบรรพบุรุษก็ตาม มะห์ฟูซนำเสนอย่านเก่าแก่ในกรุงไคโร ได้แก่ ญะมาลียะฮ์ และ อัลหุซัยน์เพื่อสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและความเป็นชนชาติอียิปต์กลุ่มหนึ่งที่ยังคงยึดมั่นในวิถีดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น

4.1.3 เชกเบเกียฮ์: ย่านบันเทิงในกรุงไคโร

เชกเบเกียฮ์เป็นอำเภอที่มีชาวต่างชาติอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะทหารอังกฤษและออสเตรเลีย เมื่อชาวตะวันตกเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศอียิปต์ พวกเขาก็นำวัฒนธรรมและรูปแบบของชีวิตตนเองมาใช้ในสังคมอียิปต์ด้วย มะห์ฟูซตั้งข้อสังเกตว่า สงครามเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กรุงไคโรเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะย่านเชกเบเกียฮ์กลายเป็นย่านบันเทิงยามราตรีของกรุงไคโรเพื่อรองรับความต้องการของทหารกองประจำการในช่วงสงคราม และเป็นผลให้ผู้ชายชาวอียิปต์ส่วนหนึ่งที่นิยมในรูปแบบดังกล่าวเข้าไปใช้บริการมากขึ้น มะห์ฟูซบรรยายภาพของกลุ่มนี้ที่เกี่ยวชาวอียิปต์ซึ่งมีฐานะดี มีกิจการที่ดี มีสถานภาพทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับ เช่น พ่อค้า

⁸ Ibid., p. 411.

ข้าราชการ และกลุ่มชนชั้นสูงจำนวนหนึ่งที่แสดงออกให้เห็นว่าพวกเขาอมรับค่านิยมรูปแบบใหม่ โดยละเลยหลักการของศาสนา ศีลธรรม ตลอดจนจารีตที่ดั้งเดิมในอดีต

The period of his employment with the government was a time of his employment with the government was a time full of memories and come to him after the long, obligatory asceticism he had endured out of respect for his father and the frightening shadow he cast on his life. Thereafter, he plunged into the Ezbekiya entertainment district, like water down the fall in spite of the harassment of the soldiers brought to Cairo by the winds of war.⁹

ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าค่านิยมตะวันตกที่แผ่ขยายเข้ามาในสังคมอียิปต์อย่างรวดเร็วเป็นผลให้ประชาชนส่วนหนึ่งที่นิยมในรูปแบบชีวิตที่หรูหราและฟุ่มเฟือยรับเอาค่านิยมเหล่านั้นมาใช้โดยมิได้กลั่นกรองว่าผิดหลักการศาสนาเพียงใด มหัทธ์ฟูซจึงนำเสนอภาพความเสื่อมของสังคมชนชั้นสูงของกรุงไคโรที่ใช้จ่ายเงินไปกับการท่องเที่ยวและซื้อขายบริการทางเพศกันอย่างโจ่งแจ้ง

อำเภอเฮซเบเกียฮ์ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นแหล่งของการซื้อขายบริการทางเพศในกรุงไคโร โสเภณีจึงเป็นอาชีพหนึ่งที่มาพร้อมกับสงคราม ประเทศอียิปต์เป็นประเทศที่ผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม การค้ามนุษย์หรือการค้าโสเภณีถือเป็นสิ่งที่ผิดหลักศาสนา และผิดหลักศีลธรรมจริยธรรม ทว่าเมื่อสังคมอียิปต์พัฒนาไปสู่ความเจริญ จิตใจของผู้คนเริ่มคล้อยตามกระแสของความทันสมัยและค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อชวนหลงใหล อาทิจากการท่องเที่ยวตามไนท์คลับ บาร์ และคาเฟ่ เมื่อสถานบันเทิงเหล่านี้เกิดขึ้น บรรดานักร้องสาว นักเต้นระบำก็เพิ่มขึ้น อาชีพโสเภณีก็แทรกซึมเข้ามาสู่สังคมอียิปต์อย่างรวดเร็ว ประชาชนชาวอียิปต์ส่วนใหญ่เล็งเห็นว่าปัญหาโสเภณีเป็นปัญหาที่บั่นทอนและทำลายศีลธรรมของคนในชาติเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามสภาพการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับสังคมในเมืองใหญ่ของประเทศอียิปต์ไม่กี่เมืองที่กลุ่มชนชาวตะวันตกอาศัยอยู่เท่านั้น หากมองในภาพรวมของประชาชนทั้งประเทศก็ถือได้ว่าเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

⁹ Ibid., p. 72.

4.1.4 อับบาซียะฮ์: ชุมชนใหม่ที่สะท้อนกลิ่นอายตะวันตก

ผู้ประพันธ์บรรยายฉากภาพของย่าน Abbasiya ซึ่งเป็นย่านใหม่ของกรุงไคโรและเป็นแหล่งที่ชาวตะวันตกเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อับบาซียะฮ์เป็นย่านที่มีการจัดผังเมืองได้ดี บรรยากาศในชุมชนสงบเงียบและไม่แออัดเหมือนกับย่านญะมาลียะฮ์ซึ่งเป็นย่านการค้าและการท่องเที่ยว

The Suarès omnibus went down al-Husayniya Street, and then its two emaciated horses began to traverse the asphalt of al-Abbasiya Street, as the driver goaded them on with his long whip. Kamal was sitting at the front of the vehicle at the end of a bench close to the driver. With a slight turn of his head the boy could see al-Abbasiya Street stretching out in front of his eyes. It was wider than the streets he was used to in the old part of town and so lengthy that it appeared to have no end. The surface was level and smooth, and the houses on either side were huge with spacious ground and lush gardens.¹⁰

ทันทีที่รถโดยสารประจำทางผ่านถนนสายอัลฮุซัยน์ คะมัลก็เหมือนกับได้เห็นโลกใหม่ที่เขายังไม่เคยสัมผัสมาก่อน เขานั่งรถลากเทียมม้าชื่นชมความสวยงามของถนนสายอับบาซียะฮ์ที่ทอดยาวอยู่เบื้องหน้า ถนนสายนี้กว้างกว่าถนนในย่านที่เก่าที่กะมัลอาศัยอยู่ พื้นผิวของถนนนั้นมีความราบเรียบ บ้านที่อยู่รายทางก็ใหญ่โต และมีพื้นที่กว้างขวาง อีกทั้งมีสวนหย่อมเขียวชอุ่มบริเวณสนามหญ้าหน้าบ้านอีกด้วย มะห์ฟูซบรรยายภาพย่านใหม่และนำมาเปรียบเทียบกับย่านเก่า(ญะมาลียะฮ์) ผู้ประพันธ์อาศัยประสบการณ์ในวัยเยาว์ที่เคยอาศัยอยู่ระหว่างสถานที่ทั้งสองแห่งนี้ ถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของกรุงไคโรที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ปัจจุบันทั้งญะมาลียะฮ์และอับบาซียะฮ์กลายเป็นย่านเก่าไปแล้ว

กะมัลเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างชุมชนที่เขาอาศัยอยู่และย่านใหม่ ซึ่งทำให้อ่านเห็นว่าญะมาลียะฮ์เป็นชุมชนการค้า สภาพของชุมชนค่อนข้างแออัด บ้านที่อยู่อาศัยมีรูปทรง

¹⁰ Naguib Mahfouz, *Palace Desire*, trans. William Maynard Hutchins, Lorne M. Kenny and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p. 141.

แคบและเป็นตึกสูง ระหว่างตึกก็จะมีตรอกแบ่งแยกบ้านแต่ละหลังไว้ ผิวอาคารจากรกก็เต็มไปด้วย บรรดาพ่อค้าขายของเร่ ทั้งหมดนี้เป็นภาพที่คะมำลไม่เพียงปรารถนาที่จะพบเห็นในชุมชนของเขา เลย แม้ว่าในวัยเยาว์เขาจะชื่นชอบพ่อค้าและสินค้าที่วางเรียงรายอยู่ข้างถนนก็ตาม ทว่าเมื่อได้มา เห็นย่านอับบาซียะห์แล้วทำให้เขาเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมๆที่มีต่อญะมาลียะห์ทันที

He admired al-Abbasiya greatly, and the loved and respect he harbored for that area bordered on reverence. The underlying reasons for his admiration were the district's cleanliness, its careful planning, and the restful calm reigning over its residences. All these characteristic were alien to his ancient and noisy district. His love and respect were attributable to al-Abbasiya's being the homeland for his heart and the residence for his love, since it was the location of his beloved's mansion.¹¹

ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของคะมำลที่มีต่อย่านอับบาซียะห์ด้วยน้ำเสียงประทับใจกับความหรูหราทันสมัยในย่านของชนชั้นสูง ที่อยู่อาศัยของคนรักของเขาเป็นแมนชั่นขนาดใหญ่มีสวนหย่อมหน้าบ้านและมีระเบียบสำหรับต้อนรับแขก ส่วนบ้านของคะมำลนั้นกลับไม่มีสิ่งเหล่านี้เลย บ้านของเขาอยู่ในย่านที่คับแคบ ไม่มีพื้นที่สำหรับสร้างสวนหย่อมหรือระเบียบ ถ้าคะมำลต้องการพักผ่อนเขาก็ต้องอยู่บนดาดฟ้าเท่านั้น

อับบาซียะห์มิใช่เป็นเพียงแค่ชุมชนใหม่ในกรุงไคโรเท่านั้น อับบาซียะห์คือสัญลักษณ์ของ ค่านิยมตะวันตกอีกรูปแบบหนึ่ง ดังที่ปรากฏชัดในครอบครัวซัดดาด คะมำลสัมผัสได้ถึงกลิ่นอายของสถาปัตยกรรมแบบยุโรปตั้งแต่ก้าวแรกที่เขาสัมผัส บ้านที่ใหญ่โต มีสวนหย่อมที่เต็มไปด้วยพรรณไม้นานาชนิด บ้านของซัดดาดมีระเบียบกว้างขวาง มีพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านอย่างลงตัว¹²

มะห์ฟูซซีชี้ให้เห็นว่าสังคมเมืองกำลังเปลี่ยนแปลงไป อาคารบ้านเรือนแบบเก่าเปลี่ยนรูปโฉมให้เป็นอาคารชุดแบบยุโรป โดยเฉพาะย่านอับบาซียะห์ วิถีชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เมื่อเทียบกับย่านญะมาลียะห์ นับได้ว่าเป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไปในทิศทาง

¹¹ Ibid., p. 141.

¹² Ibid., p. 142.

ที่ดี แต่ในขณะเดียวกันการซึมซับเอาค่านิยมตะวันตกเข้ามาปรับใช้ก็เป็นการ กลืนวิถีชุมชนแบบเก่าไปให้ลดน้อยลงไปทุกที

4.2 วิถีชีวิตคนรุ่นเก่า

นวนิยายของนะญิบ มะห์ฟูซสะท่อนให้วิถีชีวิตคนรุ่นเก่าที่ดำเนินชีวิตในรูปแบบที่แตกต่างกันไป การนำชัยยิด อะหมัดบุรุษในจารีตดั้งเดิมที่ยังคงประเพณีติดนในหลักการทางศาสนาอิสลาม ในขณะเดียวกันก็ละเมิดข้อห้ามทางศาสนาเพียงเพราะเขาตีความหลักการบางประการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ชัยยิด อะหมัดเป็นตัวแทนของบุรุษในสังคมปิตาธิปไตยที่ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในการดูแลสมาชิกทุกคนในครัวเรือน ในขณะที่ภรรยาของเขา อะมีนะฮ์สตรีผู้ยึดมั่นในจารีตเก่าอย่างเหนียวแน่น อีกทั้งยังเผยให้เห็นกิจวัตรที่สร้างคุณค่าให้กับสตรีในยุคเดียวกัน กล่าวคือ การทำหน้าที่แม่ศรีเรือนได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง นอกจากนี้คะมัลบุตรชายของเขายังต้องเผชิญกับจุดเปลี่ยนทางวัฒนธรรม คะมัลพบกับคนรุ่นเดียวกันที่ยอมรับในวัฒนธรรมตะวันตกที่มีความแตกต่างกันกับวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดา มะห์ฟูซสะท่อนนำเสนอประเด็นต่างๆ เหล่านี้ให้ผู้อ่านได้วิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตมากยิ่งขึ้น

4.2.1 ชัยยิด อะหมัด อับดุลญะวาดกับสังคมปิตาธิปไตย

ผู้ประพันธ์ได้นำผู้อ่านไปยังกิจวัตรของครอบครัวอับดุลญะวาดเพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวที่มีชัยยิด อะหมัด อับดุลญะวาด เป็นหัวหน้าครอบครัว ชัยยิด อะหมัดมีบุคลิกที่น่าเกรงขามสำหรับสมาชิกทุกคนในบ้าน และเป็นบุคคลผู้เดียวที่มีสิทธิ์ในการตัดสินใจในกิจการทุกอย่างภายในบ้าน

ชัยยิด อะหมัดจึงเป็นตัวละครที่มะห์ฟูซสะท่อนแสดงให้เห็นอำนาจของหัวหน้าครอบครัวของชาวอาหรับ ผู้มีความเข้มงวดและมีอำนาจสูงสุดในครอบครัว แม้กระทั่งภรรยาที่แสนดีของเขา ชัยยิดอะหมัดก็มีเคยหยอกล้อหรือมีท่าทีที่อ่อนโยนกับเธอ เขาไม่อนุญาตให้เธอออกไปนอกบ้าน เว้นเสียแต่ว่าเขาจะไปด้วย

A Quarter of a century had passed while she was confined to this house, leaving it only on infrequent occasions to visit her mother in al-Kurunfush. Her husband escorted her on each visit in carriage, because he could not bear for anyone to see his wife, either alone or accompanied by him.¹³

อำนาจของบุรุษในวิถีของอิสลามที่แท้จริงนั้น สตรีจะได้รับการคุ้มครองอย่างมั่นคงและปลอดภัย สามีจะปกป้องภรรยาของตนมิให้ชายที่มีโชฎิหรือสามีเห็นนาง เพราะอันตรายและการล่วงละเมิดทางเพศอาจมาถึงยังสตรีได้โดยเฉพาะกับสตรีที่มีรูปร่างหน้าตาที่สวยงาม ทว่าการปฏิบัติต่อภรรยาของซัยยิด อะหมัดมิได้สอดคล้องกับหลักการ ซัยยิด อะหมัดยังคงถือตามจารีตเดิมของชาวอาหรับที่บุรุษมีอำนาจในการปกครองภรรยาอยู่ที่ความพอใจของบุรุษเป็นสำคัญ ในขณะที่เดียวกันมะห์ฟูซชี้ให้เห็นว่าหากบุรุษเป็นผู้เข้าใจในหลักการอิสลามอย่างถ่องแท้จะไม่ปฏิบัติเยี่ยงซัยยิด อะหมัด ดังเช่นในกรณีที่อะมีนะฮ์ถูกสามีไล่ออกจากบ้าน เนื่องจากเธอแอบไปมีสนธิ์อหฺลุซัยน์กับบุตรชายโดยไม่มีซัยยิด อะหมัดตามไปด้วย เมื่ออะมีนะฮ์กลับมาอยู่ที่บ้านของเธอ มารดาก็กล่าวว่าบิดาของอะมีนะฮ์ ซึ่งเป็นผู้คงแก่เรียนในศาสนบัญญัติจะไม่กระทำแบบเดียวกับซัยยิด อะหมัดเด็ดขาด บิดาของอะมีนะฮ์อนุญาตให้มารดาของเธอคบหากับเพื่อนบ้านและเฝ้าชมขบวนนักแสดงนงนุญที่มุ่งหน้าไปยังนครเมกะ ประเทศซาอุดีอาระเบียได้

[Amina's mother] Your father himself, who was a religious scholar and knew the Book of God by heart, permitted me to go to neighbors' homes and watch the procession of pilgrims setting out for Mecca."¹⁴

จะเห็นได้ว่าซัยยิด อะหมัดเป็นเพียงผู้ชายกลุ่มหนึ่งที่ปฏิบัติต่อภรรยาของเขาตามอำเภอใจตนเอง เป็นการกระทำที่ขัดกับหลักการทางศาสนาอย่างสิ้นเชิง และควรถูกสังคมตำหนิ ในขณะที่บิดาของอะมีนะฮ์ซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของอียิปต์เป็นตัวแทนที่แสดงถึงผู้ที่ปฏิบัติตามหลักการของอิสลามได้อย่างถูกต้อง นับเป็นแบบอย่างที่ดีที่คนในสังคมควรถือปฏิบัติตาม

¹³ Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1990), p.35.

¹⁴ Ibid., p. 202.

ชัยยิด อะหมัดยังเป็นบิดาที่เข้มงวดกับบุตรทุกคน เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบ้านแม้ในยามรับประทานอาหาร ชัยยิด อะหมัดก็เรียกบุตรชายของเขาทุกคนมาร่วมรับประทานอาหารด้วยกันเพื่อสำรวจความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ ยาซีน ฟะฮีมี่ และคะมัล บุตรชายทั้ง 3 คนของเขาด้วยน้ำเสียงดุตันและจ้องจับผิดว่าพวกเขาเด็กๆทำอะไรบกพร่องบ้าง

There were forced to observe military discipline all the time. Their fear itself made them more nervous and prone to the very errors they were trying so hard to avoid. The meal, moreover, was consumed in an atmosphere that kept them from relishing or enjoying the food. It was common for their father to inspect the boys during the short interval before the mother brought the tray of food. He examined them with a critical eye until he could discover some failing, however trivial, in a son's appearance or a spot on his clothes. Then a torrent of censure and abuse would pour forth.¹⁵

ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดความเข้มงวดของบิดาที่มีต่อบุตร ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยส่วนตัวของ ชัยยิด อะหมัดที่แสดงออกต่อทุกคนในครอบครัว เพื่อให้ลูกๆมีความยำเกรงต่อเขา ชัยยิด อะหมัดจึงวางตัวเยี่ยงบิดาที่น่าเกรงขาม ทว่าความรักที่เขามีต่อบุตรนั้นซ่อนอยู่ลึกๆโดยไม่สามารถแสดงออกได้ เพราะเขากลัวว่าถ้าหากเขาใจดีหรือแสดงออกอย่างอ่อนโยนต่อลูกๆแล้วพวกเขาจะกลายเป็นคนดีอ้วนและไม่เชื่อฟังเขาอีกต่อไป

ชัยยิด อะหมัดโกรธที่ลูกฝืนคำสั่งของตนและต้องเป็นทุกข์เมื่อฟะฮีมี่เสียชีวิตในการเดินทางบวญประท้วง ชัยยิด อะหมัดก็ต้องพบกับความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มีผลทำให้ชัยยิด อะหมัดไม่ออกไปสังสุรยามราตรีกับบรรดาเพื่อนๆ เป็นเวลาเกือบ 5 ปี

Grief had almost killed him during the long year of mourning and self-denial. He had drunk no alcohol and listened to no music. Not a single witty remark had escaped from his mouth, and his hair had turned gray. Yes ... that year had been the first time that gray had appeared in his hair. Then he had

¹⁵ Ibid., p.19.

reverted to drinking and music, out of consideration for his close friend who had renounced their entertainments to honor his grief, or at least that had been how he rationalized it.¹⁶

เมื่อพะฮัมมีจากไปแล้ว ชัยยิด อะหมัดจึงทุ่มเทความรักและความใส่ใจต่ออะมัดซึ่งเป็นความหวังเดียวที่เหลืออยู่ของเขา ผู้ประพันธ์จึงดำเนินเรื่องราวระหว่างบิดาและบุตรชายที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันและเกิดความขัดแย้งกันในหลายๆเรื่อง ชัยยิด อะหมัดปรารถนาให้อะมัดศึกษาต่อในวิทยาลัยกฎหมายเหมือนเช่นพะฮัมมี เพราะอะมัดคือความหวังเดียวของชัยยิด อะหมัดที่ปรารถนาให้บุตรชายมีอนาคตการงานที่ก้าวหน้าและยกระดับฐานะของครอบครัวให้ดีขึ้นอีกด้วย ชัยยิด อะหมัดยังคงเข้มงวดและบงการชีวิตของบุตรเช่นเดิม ความปรารถนาที่จะเห็นบุตรชายที่กำลังจะมีอนาคตก้าวไกลได้รับราชการและมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคง ชัยยิด อะหมัดจึงผิดหวังอย่างยิ่งที่อะมัดปฏิเสธที่จะศึกษาต่อในวิทยาลัยกฎหมาย

[Sayyid Ahmad] "Jamil al-Hamzawi's son Fuad, to whom you used to give your old suits, will attend Law school. He's a smart boy who's done well in school, but he's no smarter than you. I've promised his father to help pay his fee until he's been there long enough to get free tuition. How can I pay for other men's children to go to decent schools when my own son is studying free of charge in a worthless one?"¹⁷

ชัยยิด อะหมัดโกรธอะมัดมากที่ตัดสินใจศึกษาต่อที่วิทยาลัยครู ผู้เป็นบิดามองว่าการเป็นนักเรียนทุนเรียนฟรีนั้นเหมาะสมสำหรับเด็กยากจน อย่างเช่นฟูอาด ฮัมชะวีร์บุตรชายของลูกจ้างในร้านตนเองซึ่งตนส่งเสียค่าเล่าเรียนตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนจบการศึกษา ชัยยิด อะหมัดจึงรู้สึกเสียหน้าที่ต้องจ่ายเงินค่าเล่าเรียนในวิทยาลัยกฎหมายให้กับลูกของคนอื่นแทนที่จะเป็นลูกชายของตนเอง

¹⁶ Naguib Mahfouz, *Palace Desire*, trans. William Maynard Hutchins, Lorne M. Kenny and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), pp.10-11.

¹⁷ Ibid., .p, 49.

ชัยยิด อะหมัด อับดุลญะวาดยังเป็นตัวละครที่ชี้ให้เห็นประเด็นของการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก เขาและเพื่อนๆมักจะใช้ชีวิตในยามค่ำคืนเพื่อแสวงหาความสุขจากการดื่มของมีนเมาและการซื้อบริการทางเพศโดยไม่สนใจหลักการที่ถูกต้องของศาสนาอิสลาม มะห์ฟูซสร้างตัวละครที่ประพฤติตนขัดแย้งและผิดหลักศีลธรรมขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมที่เข้ามาพร้อมกับค่านิยมตะวันตก

His career as a whole was a necessary task he performed in order to gain some hours filled with drink, laughter, songs, and flirtation to be spent in the chummy company of his pals. [...] He abandoned himself to them and sighed, as they drifted away from him, "God is most great." He loved the singing, as much as the drink, laughter, companions, and pretty girls.¹⁸

ชัยยิด อะหมัดมักจะได้รับคำตักเตือนจากผู้นำทางศาสนาอยู่บ่อยครั้งถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่นการเที่ยวไนท์คลับ หลงระเหิงอยู่กับการท่องเที่ยวราตรี เซคมุตะวัลลี อับดุลศอหมัด ผู้คงแก่เรียนได้ตักเตือนพฤติกรรมการซื้อบริการทางเพศและการดื่มสุราของชัยยิด อะหมัดว่าเป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรม และเป็นการประพฤติตนที่ผิดหลักศาสนบัญญัติ ชัยยิด อะหมัดซึ่มซับค่านิยมเหล่านี้มาจากการคบหากับเพื่อนที่มีรูปแบบชีวิตแบบตะวันตก โดยละทิ้งหลักการที่ดั้งเดิมของอิสลาม อีกทั้งยังมีความเข้าใจที่ผิดในประเด็นของการซื้อบริการทางเพศว่าเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกตะวันตก ดังที่จะเห็นได้ว่าชัยยิด อะหมัดมักจะออกไปสังสรรค์ยามราตรีในสถานบันเทิงย่านเอชเบกียะฮ์ สถานที่ที่ชาวตะวันตกและบรรดาชายชาวอียิปต์ผู้ละทิ้งหลักการทางศาสนาไปแสวงหาความบันเทิง มะห์ฟูซต้องการชี้ให้เห็นถึงการตกต่ำของสังคมอียิปต์นับตั้งแต่การเข้ามาของตะวันตก ทำให้วิถีชีวิตคนรุ่นเก่าส่วนหนึ่งเริ่มคลอนแคลนและนำไปสู่ปัญหาสังคมของคนรุ่นต่อมาด้วย

¹⁸ Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny

His career as a whole was a necessary task he performed in order to gain some hours filled with drink, laughter, songs, and flirtation to be spent in the chummy company of his pals. [...] He abandoned himself to them and sighed, as they drifted away from him, "God is most great." He loved the singing, as much as the drink, laughter, companions, and pretty girls.¹⁹

ผู้ประพันธ์สะท้อนสัจธรรมข้อหนึ่งที่ศาสนาอิสลามได้ย้ำเตือนแก่นุชนุษย์ผู้ศรัทธาเกี่ยวกับความไม่เที่ยง สรรพสิ่งทั้งปวงย่อมเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ไม่มีสิ่งใดที่จีรังเช่นเดียวกับ ชัยยิด อะหมัดมิสามารถบังคับจิตใจสมาชิกคนใดในครอบครัวได้อีกแล้ว เขาอาจจะป็นหัวหน้าครอบครัวที่เข้มงวด แต่วันหนึ่งเขาก็ต้องพบกับความจริงที่ว่า เขาไม่ใช่บิดาที่ลูกๆ จะยอมเชื่อฟังอีกต่อไป ความชราภาพมาเยือนเขาเร็วกว่าที่คิดนับตั้งแต่การจากไปของพะฮัมมี ชัยยิด อะหมัดตกอยู่ในความทุกข์ ความโศกเศร้าที่ต้องสูญเสียลูกชายที่เขารักมากที่สุด กิจการค้าขายของเขาก็ซบเซาลง มิได้รุ่งเรืองเช่นก่อน บรรดามิตรสหายที่เคยร่วมสังสรรค์ด้วยกันก็ค่อยๆ หินห่างเขาไป เพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ไม่รุ่งเรืองเช่นอดีต ผลกระทบนี้ส่งไปยัง คะมัลซึ่งถูกรับเลี้ยงโดยครอบครัวซัดดาตดูถูกว่าเป็นเพียงเด็กหนุ่มที่บิดาประกอบอาชีพค้าขาย นอกจากนี้ครอบครัวอับดุลวะวาดยังถูกฟูอาดบุตรชายของผู้ที่เคยเป็นลูกจ้างตัวเองปฏิเสธการแต่งงานกับหลานสาวของเขาด้วย ทั้งๆ ที่ชัยยิด อะหมัดเคยสนับสนุนการเงินให้กับฟูอาดมาตลอด และยังเคยให้สัญญากันว่าเมื่อทั้งสองพร้อมที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน เขาจะเป็นผู้จัดการทุกอย่างให้โดยที่ครอบครัวของฝ่ายชายไม่ต้องจัดการใดๆ เลย

ชัยยิด อะหมัดชราภาพลงมาก อะมีนะฮ์ต้องคอยขอพรแก่พระผู้เป็นเจ้าที่มัสญิดอัลหุซัยน์ให้สามีมีสุขภาพที่ดีดังก่อน ชัยยิด อะหมัดสามีผู้เข้มงวดกับภรรยาผู้ภักดี บัดนี้กลับกลายเป็นผู้ที่ต้องเชื่อฟังอะมีนะฮ์เวลาที่เธอป้อนยาให้ เมื่อก่อนเขาจะนำเรื่องการเมืองและโลกภายนอกมาเล่าให้เธอฟัง ณ เวลานี้ อะมีนะฮ์กลับเป็นผู้นำข่าวสารภายนอกมาเล่าให้ชัยยิด อะหมัดฟังเช่น เธอเล่าให้สามีฟังว่าจะเกิดสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว

¹⁹ Ibid., p. 10.

ในที่สุดชัยยิด อหฺมัดพบกับความตายอย่างไม่มีใครคาดคิด เขาหนีภัยสงครามด้วยความเหนื่อยล้า และสังหารที่ร่วงโรย ผู้ประพันธ์บรรยายจุดจบของพ่อค้าแห่งถนนอันนะหะซินผู้ที่ครั้งหนึ่งเคยมั่งคั่งและมีแต่ผู้ที่ให้ความเคารพ หัวหน้าครอบครัวที่ใช้อำนาจบงการทุกคนได้ ทำยที่สุดชัยยิด อหฺมัดก็ต้องกลับคืนไปสู่จุดเริ่มต้นของทุกสรรพสิ่ง ดังโองการในอัล-กุรอานที่ว่า " อินนา ลิลลหฺอิหฺวะอินนาอิลัยหฺิรอนญฺูน" (แท้จริงเราเป็นของพระเจ้าผู้อภิบาล และทำยที่สุดก็ต้องกลับคืนไปสู่พระองค์)

4.2.2 อะมีนะฮ์กับการยึดมั่นจารีตแบบเก่า

อะมีนะฮ์แต่งงานกับชัยยิด อหฺมัด อับดุลญะวาด มีบุตรด้วยกัน 4 คน คือ คะดีญะฮ์ ฟีฮีมะฮ์ อะอิชะฮ์ และกะมัล ตลอดเวลาที่อะมีนะฮ์ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว เธอได้ปฏิบัติหน้าที่ภรรยาและแม่ที่ดี เธอปฏิบัติตนและเชื่อฟังสามีทุกอย่าง คอยดูแลปรนนิบัติสามีและลูกๆอย่างเต็มความสามารถ

อะมีนะฮ์เป็นแม่บ้านที่มีความสุขกับการทำอาหารเลิศรสให้แก่สมาชิกในครอบครัว ชีวิตของเธอจึงผูกพันกับสถานที่ที่หนึ่งของบ้าน นั่นคือห้องครัว ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของหญิงผู้หนึ่งกำลังขมิ้มเขม้นและมีความสุขกับการประกอบอาหาร แม้ว่าจะต้องตื่นเช้ากว่าสมาชิกคนอื่นๆก็ตาม

Through the stillness of the early morning, when the dark dawn sky was transfixed by arrows of light, there rose from the courtyard oven room the sound of dough being kneaded rhythmically, like the beating of drum. Amina had been up for about half an hour. She had finished her ablutions and prayed before going down to the oven room to rose Umm Hanafi, the servant,²⁰

มะห์ฟูซบรรยายกิจวัตรประจำวันของอะมีนะฮ์ว่าเธอจะตื่นนอนยามรุ่งสางเพื่อประกอบอาหารเช้าโดยมีหญิงรับใช้ อุม്മ หะนะฟี(Umm Hanafi) เป็นผู้ช่วยประจำทุกวัน ผู้ประพันธ์เผยให้เห็นแสงสว่างจากห้องครัวที่ทอดผ่านสนามหญ้าในเวลารุ่งสาง เปรียบเสมือนแสงแห่งการเริ่มต้น

²⁰ Ibid., p. 14.

ของการดำเนินชีวิต เสียงนวดแป้งขนมปังดังมาจากห้องครัวอย่างเป็นจังหวะ สัมผัสได้ถึงวิถีของแม่บ้านชาวอียิปต์

ผู้ประพันธ์อธิบายการประกอบอาหารที่เกิดขึ้นในห้องครัวอย่างละเอียดละไม ถึงแม้ว่าห้องครัวจะดูโดดเดี่ยว แต่เป็นสถานที่ที่อะมีนะฮ์ให้ความรักเป็นพิเศษ แม้ว่าหล่อนจะใช้เวลาหลายชั่วโมงในห้องนี้ตลอดชีวิตก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวันหยุดตามฤดูกาล สมาชิกทุกคนต่างก็เฝ้ารอคอยห้องนี้ด้วยความกระวนกระวาย อาหารเลิศรสได้รับการปรุงรสและจัดเตรียมพร้อมที่จะบริการ ไม่ว่าจะเป็นผลไม้ลอยแก้ว และโดนัทสำหรับเดือนรอมฎอน (เดือนแห่งการถือศีลอดของมุสลิม) หรือเค้กและขนมอบนานาชนิดสำหรับวันอีดิลฟิฏริ (วันฉลองการสิ้นสุดของการถือศีลอด) สำหรับวันอีดิลอัฎฮา (วันแห่งการฉลองการประกอบพิธีหัจญ์) จะมีการปรุงอาหารที่มีส่วนผสมของเนื้อแกะซึ่งจัดเตรียมขึ้นในโอกาสพิเศษอย่างหลากหลายเช่นการย่างเนื้อแบบบาร์บีคิว การปรุงเป็นแกงเลิศรสชนิดต่างๆ และการนำเนื้อแกะมาผัดเครื่องแกง เป็นต้น

สำหรับอะมีนะฮ์ หล่อนรู้สึกว่าคุณสมบัติของบ้านหล่อนเป็นเพียงประหนึ่งตัวแทนของผู้ปกครองโดยปราศจากอำนาจด้วยตัวของเธอเอง แต่ในห้องครัวนี้หล่อนเป็นเสมือนราชินีผู้ทรงอำนาจที่ปราศจากคู่แข่ง เครื่องใช้ภายในห้องครัวล้วนเป็นไปภายใต้คำบัญชาของหล่อน อาทิ เตาปรุงอาหาร ถ่านและไม้ฟืน ชั้นวางเครื่องครัวประเภทต่างๆ หม้อ จาน และถาดทองแดงที่ใช้ลำเลียงของขึ้นโต๊ะอาหาร มะห์ฟูซใช้ความเปรียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของแม่บ้านเช่นอะมีนะฮ์ เธอมีความสุขกับการประกอบอาหาร อะมีนะฮ์มีความผูกพันกับห้องครัวมากกว่าสถานที่ใดในบ้าน สถานที่แห่งนี้ทำให้เธอเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะสมาชิกทุกคนยอมรับและชื่นชมความสามารถของเธอ ทำให้เธอรู้สึกอบอุ่นและมั่นคงในสถานที่แห่งนี้

ในอาณาจักรแห่งนี้เธอเป็นทั้งมารดา ภรรยา ครู และศิลปินที่ทุกคนให้ความเคารพ อะมีนะฮ์ได้รับคำชมจากสามีเป็นพิเศษในอาหารหลากหลายประเภทที่ได้ตระเตรียมและปรุงรสอย่างไม่มีที่ติ ในอาณาจักรเล็กๆแห่งนี้ อุมม์ หะนะฟี เป็นประหนึ่งผู้ช่วยที่สำคัญของหล่อน อะมีนะฮ์จะประกอบอาหารทุกมื้อตัวเองและจะอนุญาตให้บุตรสาวหัดทำอาหารภายใต้การดูแลของตน ในบางครั้งอะมีนะฮ์ยังฝึกหน้าที่การเป็นแม่บ้านให้กับลูกสาวเพื่อการทำหน้าที่แม่ศรีเรือนให้กับในอนาคตอีกด้วย²¹

²¹ Ibid., p. 14-15.

This roof, with its inhabitants of chickens and pigeons and its arbor garden, was her beautiful, beloved world and her favorite place for relaxation out of her whole universe, about which she knew nothing. As usual at this hour, she set about caring for it. She swept it, watered the plants, fed the chickens and pigeons. [...] She went to the end of the garden and stood behind the interwoven, coiling vines, to gaze out through the openings at the limitless space around her.²²

อะมีนะฮ์มีความรู้สึกเป็นสุขและเป็นตัวของตัวเองเมื่อได้ครอบครองอาณาจักรทั้งสองแห่งภายในบ้าน กล่าวคือ หอครัวเป็นอาณาจักรแรกที่ทำให้เธอมีความสุขและมีอำนาจประหนึ่งราชินีที่มีอำนาจสูงสุดในการบัญชาการ หล่อนปรุงอาหารเลิศรสมากมายอย่างมีความสุขแม้จะเป็นงานที่จุกจิกและน่าเบื่อในสายตาใครหลายคน และยังใช้อาณาจักรแห่งนี้เป็นที่ฝึกหัดให้บุตรสาวรู้จักการครัว ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญของกุลสตรีที่ดีในยุคนั้น

อาณาจักรแห่งที่สอง คือ สวนดอกไม้ เล้าไก่ และกรงนกพิราบที่อยู่บนดาดฟ้า ณ ที่นี้ หล่อนรู้สึกผ่อนคลายได้ปลดปล่อยอารมณ์เมื่อได้มองไปยังฟากฟ้ากว้าง หล่อนยังได้ใช้สถานที่นี้จ้องมองไปยังโดมของมัสญิดอัลหุซัยน์ด้วยความรักและศรัทธาที่เปี่ยมล้นในดวงตาประหนึ่งว่ามีส่วนร่วมมัสการศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้จริงๆ ตลอดจนสามารถมองเห็นย่านร้านค้าของสามีและโรงเรียนของลูกชายที่อยู่ไกลออกไปยามที่หล่อนนึกถึงพวกเขา

ภายหลังที่อะมีนะฮ์เสร็จสิ้นภารกิจในครัวแล้ว อะมีนะฮ์จะต้องทำหน้าที่ปรนนิบัติสามีของเธอหลังจากที่เขากลับมาจากงานเลี้ยงสังสรรค์ เช่น จัดเตรียมเสื้อผ้า และที่นอนไว้ให้พร้อมทันทีที่ชายยัด อะหมัดกลับมาไม่ว่าจะอยู่ในสภาพที่เมามายหรือไม่ก็ตาม เธอจะช่วยเขาเปลี่ยนเสื้อผ้าและรอคอยจนกว่าชายยัด อะหมัดเข้านอน เมื่อสามีตื่นนอนแล้ว อะมีนะฮ์จะต้องเตรียมอาหารมื้อพิเศษให้กับเขาและรอคอยจนกว่าเขาจะออกไปทำงาน

²² Ibid., p.34-35.

อะมีนะฮ์เป็นภรรยาที่เชื่อฟังและรักใคร่สามีของเธอมาก เพราะหญิงสาวได้รับการปลุกฝังจากครอบครัวให้เคารพและเชื่อฟังสามี และต้องทำหน้าที่แม่ศรีเรือนที่ดีเพื่อให้ครอบครัวมีความสุข อะมีนะฮ์จะไม่เถียงสามีหรือตอบโต้ไม่ว่าเขาจะทำผิดหรือทำให้เธอเสียใจ การตีมีสุราของสามีเป็นสิ่งที่ทำให้อะมีนะฮ์เป็นทุกข์และวิตกกังวลเป็นอย่างมาก อะมีนะฮ์ไม่เข้าใจว่าทำไมสามีของเธอถึงต้องตีมันด้วย เพราะไวน์นั้นเป็นสิ่งต้องห้ามทางศาสนาซึ่งไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง แต่เธอก็ไม่สามารถตักเตือนเขาได้ สิ่งที่ทำได้มากที่สุดคือการขอพรต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าให้อภัยต่อความผิดบาปที่เกิดขึ้นเท่านั้น

To her mind, wine had always suggested brutality and craziness and, most shocking of all, and offense against religion. She had suffered unbearable torments. In time, experience had revealed that on his return from his partying he was more gentle than on any other occasion and not so stern. [...] she never forget to implore God to pardon his sin and forgive him.²³

อะมีนะฮ์เป็นหญิงผู้ศรัทธาในอิสลามอย่างแท้จริง หล่อนได้แสดงให้เห็นพร้อมด้วยกาย วาจา ใจ ไม่ว่าจะยามที่หล่อนสอนสิ่งเล็กๆ ยามที่หล่อนปฏิบัติศาสนกิจประจำเวลาโดยไม่ขาดตกบกพร่อง หล่อนจะนึกถึงคำสอนในคัมภีร์อัล-กุรอานและวจนะของท่านศาสดามุฮัมมัดร่ำฟังก่อออกมาเพื่อขจัดความกลัวที่ผุดขึ้นมาเป็นครั้งคราวในใจของหล่อน หล่อนสามารถจดจำโองการในคัมภีร์อัล-กุรอานและถ่ายทอดให้กับคนมาลในการทบทวนบทเรียนทุกวัน อะมีนะฮ์จึงทำหน้าที่ครูสอนศาสนาคนแรกของบุตร นอกจากนี้อะมีนะฮ์ยังมีหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตรสาวและบุตรชาย เธอจะมอบหน้าที่การดูแลทำความสะอาดบ้านให้กะดีญะฮ์และอะอิชะฮ์ช่วยกันทำหลังจากที่บิดาและน้องชายออกจากบ้านไปแล้ว อะมีนะฮ์จะคอยตรวจตราความเรียบร้อยและแนะนำการทำงานบ้านให้กับพวกเขา อะมีนะฮ์เป็นมารดาที่รักและเอาใจใส่ความสุขของลูกๆทุกคน ถึงแม้ว่ายาซีนจะเป็นเพียงลูกเลี้ยงของเธอ อะมีนะฮ์ก็มอบความรักเสมือนมารดาแท้ๆของเขา ยาซีนจึงเคารพอะมีนะฮ์มาก

อะมีนะฮ์ได้แสดงออกถึงความรักของมารดาที่มีต่อบุตร เธอปฏิบัติต่อบุตรชายของตนเองอย่างทะนุถนอม แม้ว่าพวกเขาจะเติบโตขึ้นเป็นหนุ่มสาว แต่สำหรับอะมีนะฮ์แล้ว ลูกๆ ทุกคนคือ

²³ Ibid., p. 9.

ความรักที่ก่อกำเนิดมาจากเลือดเนื้อส่วนหนึ่งในจิตใจของเธอเอง หากวันใดที่พวกเขาต้องจากไป ก่อนเวลาอันควร อะมีนะฮ์จึงรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก ภายหลังจากการจากไปของพะฮัมมี อะมีนะฮ์ เศร้าโศกเสียใจและตรอมตรมจนร่างกายผ่ายผอม ศีรษะขาวโพลน ใบหน้าของเธอดูแก่กว่าวัย

“Forget your claim to be unable to love on a single day after he died,” she thought. “you have lived on to swear by his grave. When a heart is turned upside down, that does not mean the world is too. He seems to be totally forgotten, until it's time to visit the cemetery. [...] Everyone's busy with his own affairs, [...] Have pity on their young hearts. Fahmy was everything to me. Your hair has turned grey, Amina and you look like a ghost. That's what Umm Hanafi says. You'll never be young and healthy again.”²⁴

อะมีนะฮ์มีอาจลืมการจากไปของพะฮัมมีได้เลยแม้แต่สักวันเดียว หล่อนรู้สึกว่ทุกคนในครอบครัวไม่มีใครจดจำเรื่องราวของพะฮัมมีได้เลย ทุกคนต่างสนใจแต่ตัวเอง อะมีนะฮ์เฝ้ารำลึกถึงภาพของลูกชายในอดีตจนทำให้ร่างกายของเธออ่อนแอเหมือนหญิงสูงวัย อะมีนะฮ์ซึ่งไม่เคยแสดงความโกรธต่อผู้ใด ความอดทนของอะมีนะฮ์จึงมาถึงขีดสุด เธอกล่าวกับมารดาในเชิงตำหนิขยียดอะหมัดว่าเหตุใดสามีของเธอจึงดูประหนึ่งไม่เสียใจกับการจากไปของลูกบ้าง อีกทั้งยังคงออกไปสังสรรค์ในยามราตรีเหมือนเก่าและกลับตำหนิหล่อนที่แสดงอาการโศกเศร้าเกินควร มารดาของอะมีนะฮ์จึงกล่าวว่าหล่อนไม่ควรไปตัดสินสามีเช่นนั้น ความโศกเศร้าระหว่างหญิงและชายต่างกัน ผู้ชายมักไม่แสดงออกให้ใครเห็นถึงความโศกเศร้าที่ซ่อนอยู่ภายในแม้ในใจจะระทมทุกข์เพียงใดก็ตาม

I wonder if my husband's head is free of such thoughts. Leave him out of it! 'The grief of men is not like that of women.' It tears me apart, Mother, that he's gone back to his old habits, as though Fahmy had never died or all memories of him had evaporated. He's even critical when grief overwhelms me. Isn't he the father as much as I'm the mother? [...] He's a man, and the grief of men is not like that

²⁴ Naguib Mahfouz, *Palace Desire*, trans. William Maynard Hutchins, Lom M. Kenny and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p.9.

of women. If men gave way to sorrow, they would collapse from weight of their burden. [...] You'll always be Fahmy's mother and be called Umm Fahmy. So long as I live I'll continued to be your mother, son, and you'll be my child."²⁵

มารดาของอะมีนะฮ์ต้องคอยปลอบใจเธอมิให้โศกเศร้าจนลืมความสุขของตนเอง เธอเตือนสติบุตรสาวมิให้กล่าวโทษสามีของตนเองที่ดูเหมือนไม่ใส่ใจต่อการจากไปของพะฮัมมี มารดาของอะมีนะฮ์ได้สะท้อนถึงความเชื่อของบรรดาสตรีในอดีตที่ยกย่องและให้เกียรติสามี มารดาของอะมีนะฮ์กลับสอนให้อะมีนะฮ์ทำใจกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น หญิงชราอธิบายหน้าที่ของมารดาให้อะมีนะฮ์รับรู้ว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ นางกล่าวแก่ลูกสาวว่า “อะมีนะฮ์ยังคงเป็นมารดาของพะฮัมมี และได้รับการกล่าวขานว่า อุมม์ พะฮัมมี (Umm Fahm) ผู้เป็นมารดาของพะฮัมมีวีรชนผู้ยิ่งใหญ่ เช่นเดียวกันกับที่ตัวเธอเป็นมารดาของอะมีนะฮ์และอะมีนะฮ์ก็คือบุตรของเธอตลอดไป

มะห์ฟูซถ่ายทอดความรักของมารดาเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่เหนือสิ่งอื่นใด สายสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกได้รับการถักทอจากรุ่นสู่รุ่น ความรักของอะมีนะฮ์ที่มีต่อพะฮัมมีก็ได้รับการถ่ายทอดมาจากมารดาของเธอ สตรีในยุคชนบทเช่นอะมีนะฮ์และมารดาแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของสตรีที่ดีงาม ในฐานะของสตรีผู้ให้กำเนิด ซึ่งเป็นคุณค่าที่อิสลามให้การยกย่อง จึงมีคำสอนในอิสลามว่า “ไม่มีหน้าที่ใดของสตรีจะดีเลิศไปกว่าการให้กำเนิดบุตรและเลี้ยงดูให้เขาเป็นคนดีของสังคม” ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดความรักของมารดาตนเองสู่อะมีนะฮ์ ตัวละครแบบจารีตนิยมของเขาเพื่อชี้ให้เห็นแบบอย่างของสตรีในอุดมคติของตนเองด้วย

จึงอาจกล่าวได้ว่าบทบาทของอะมีนะฮ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของสตรีแบบชนบทนั้นมีบทบาทเกี่ยวกับกิจการต่างๆภายในบ้าน โดยเฉพาะหน้าที่ของมารดาและภรรยาที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติของอิสลามดังนี้ “สวรรค์อยู่ใต้ฝ่าเท้าของมารดา” และ “คุณงามความดีในบ้านทั้งหลายมาจากการทำหน้าที่ของภรรยาและแม่บ้านที่ดี”

²⁵ Ibid., p. 9,10.

4.2.3 คมมัลกับการยึดมั่นจารีตแบบเก่าในจุดเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

คมมัลคือตัวละครเอกของนวนิยายเรื่อง *The Cairo Trilogy* มะห์ฟูซสร้างตัวละคร คมมัลเพื่อสะท้อนบทบาทของคนรุ่นหนุ่มสาวในสังคมอียิปต์ที่เผชิญกับการไหลบ่าเข้ามาของ คำนิยมตะวันตก คมมัลเปรียบเหมือนตัวแทนของชาวอียิปต์ที่มีความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรม ดั้งเดิมในสังคมของตนกับวัฒนธรรมใหม่ของคนต่างชาติที่ไหลบ่าเข้ามา จนทำให้คมมัลเกิดสภาวะ สับสนไม่มั่นคงในตนเอง ไม่รู้ว่าตนเองจะดำเนินชีวิตในรูปแบบไหน การที่ตนเองปฏิบัติตนเป็นผู้ ศรัทธาก็ทำให้เขาไม่สามารถคบหากับเพื่อนในสังคมชั้นสูงที่นิยมวิถีชีวิตของคนต่างชาติ ได้ ท้ายที่สุดคม มัลก็เลือกที่จะเป็นที่ยอมรับของเพื่อน และสังคมเนื่องจากเขาไม่ต้องการโดดเดี่ยวและต้องการ ใกล้ชิดกับอายะฮ์หญิงสาวที่ตนเองแอบหลงรัก จนต้องก้าวข้ามจารีตและความเชื่อดั้งเดิมของ สังคม จนเกือบจะสูญเสียความเป็นตัวเองไปในเวลานั้น

มะห์ฟูซบอกเล่าความชื่นชมชาวตะวันตกของคมมัลในวัยเด็ก เขาชื่นชมหญิงสาว ชาวตะวันตกบนแผ่นป้ายโฆษณายาสูบ หล่อนมีผิวสีขาว ผมสีทอง นัยตาสีฟ้า มะห์ฟูซบรรยาย ความสวยงามของหญิงสาวผู้นั้นในท่วงท่าที่กำลังสูบบุหรี่เชิญชวนให้ผู้คนที่ผ่านไปมาสนใจ คมมัลจับจ้องภาพของผู้หญิงคนนั้นด้วยความสนใจ บุคลิกของหญิงสาวผู้นั้นคล้ายกับอะอิซะฮ์ พี่สาวของตนเองมากเกินไป

On his way, he passed by the tobacco store of Matoussian. He stopped under his sign, as he did every day at this hour, and raised his small eyes to the colored poster of a woman reclining on a divan with a cigarette between her crimson lips, from which rose a curling plume of smoke. She was leaning her arm on the windowsill. The curtain was drawn back to reveal a scene combining a grove of date palms and a branch of the Nile. He privately called the woman Aisha after his sister, since they both had golden hair and blue eyes.²⁶

²⁶ Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins, and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p.47.

ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของคะมัลที่หลงใหลในความสวยงามของหญิงสาวชาวตะวันตกด้วยความไร้เดียงสา ภาพความประทับใจที่เกิดขึ้นในวัยเยาว์ทำให้คะมัลชื่นชมชาวตะวันตกและปรารถนาที่จะมีรูปร่างหน้าตาคล้ายกับกลุ่มคนเหล่านี้บ้าง คะมัลมีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับชาวอียิปต์ดั้งเดิม ดังที่ผู้ประพันธ์บรรยายว่าคะมัลมีจมูกที่ใหญ่ ศีรษะโต ผมหยิก และผิวคล้ำ คะมัลไม่ชอบรูปลักษณ์ของตนเอง เขามักจะถามมารดาว่าทำไมเขาถึงเกิดมาหน้าตาแบบนี้ และมีหน้าตาไม่เหมือนกับอะอิซะฮ์และยาซีนบ้าง คะมัลรู้สึกว่านั่นคือปมด้อยของตนเองตราบนานกระทั่งเขาเติบโตเป็นชายหนุ่มและถูกหญิงสาวปฏิเสธรับรักเพราะรูปร่างหน้าตาของเขา

คะมัลได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามจารีตมาโดยตลอด เขาได้รับอิทธิพลทางความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาจากมารดา อะมีนะฮ์เปรียบเสมือนครูคนแรกของเขาและสอนให้เขารู้จักนักบุญและผู้นำทางศาสนาในอดีตหลายคน ซึ่งหนึ่งในนั้นคืออิมามฮุซัยน์ด้วย คะมัลได้รับการสั่งสอนให้นับถือท่านฮุซัยน์ เนื่องจากสายสกุลของบิดาและมารดาต่างก็สืบเชื้อสายมาจากท่านฮุซัยน์หลานของศาสนานบีมุฮัมมัด

Although his high regard for al-Husayn—matching the high status his mother in particular and the family in general accorded him—derived from al-Husayn’s relationship to his grandfather, [...] This centuries-old saga had found in Kamal an attentive, passionate, loving, believing, grieving, weeping listener. His suffering response was eased only by the fact that the martyr’s head, after being severed from his immaculate body, chose Egypt from all the world for its resting place.²⁷

คะมัลในวัยเด็กจึงมีความเชื่อและความศรัทธาในอิสลามอย่างมาก คะมัลเป็นมุสลิมผู้ศรัทธา ทว่าเมื่อเขาพบกับครอบครัวขัดดาดและตกหลุมรักกับอายะฮ์น้องสาวของเพื่อน คะมัลก็เริ่มมีความรู้สึกที่เปลี่ยนไป ผู้ประพันธ์ได้สร้างข้อขัดแย้งในจิตใจของตัวละคร และนำผู้อ่านไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของตัวละครครั้งใหญ่ การก้าวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ ความเชื่อแบบใหม่ที่เขาไม่เคยสัมผัส ทำให้คะมัลกลายเป็นคนที่สับสนในตนเอง และเป็นทุกข์กับสิ่งที่เกิดขึ้น

²⁷ Ibid., p. 48.

คะมำลรู้จักกับหุซัยน์ ชัดตาดเมื่อสมัยเรียนมัธยมด้วยกัน เขาคบหากับหุซัยน์เพราะต่างก็มีฐานะที่ถือได้ว่าใกล้เคียงกัน นอกจากนี้คะมำลยังได้รับความเห็นชอบจากบิดาในการผูกมิตรกับครอบครัวชัดตาดเนื่องจากชัยยิด อะหมัดรู้จักชื่อเสียงของครอบครัวนี้เป็นอย่างดี จึงวางใจได้ว่าหากคะมำลมีเพื่อนที่อยู่ในสังคมชั้นสูงก็จะนำพาให้ชีวิตของคะมำลดีตามไปด้วย

At the time, he had felt that his friendship with young men like Husayn Shaddad, Hasan Salim, and Isma'il Laif demanded a large increase in his pocket money, [...] Al-Sayyid Ahmad had said, "I used to know his grandfather Shaddad Bey. I know that his father Abd al-Hamid Bey was exiled, because of his ties to the Khedive Abbas. ... Isn't that so?"²⁸

คะมำลมีความสุขกับรูปแบบการดำรงชีวิตของชนชั้นสูง เขาจึงใช้จ่ายเงินตามใจตนเอง จนอดที่จะเปรียบเทียบตนเองกับ ฟุอาด ฮัมชะวีย (Fuad Hamzawi) บุตรชายของลูกจ้างในร้านของชัยยิด อะหมัดไม่ได้ เมื่อคะมำลมีโอกาสไปเที่ยวกับฟุอาด เขาก็นึกหวนถึงสมัยที่ตนเป็นเด็ก คะมำลเคยมีสิ่งดีๆ เห็นกว่าในทุกด้าน เขาเคยมอบเสื้อผ้าที่ตนเองไม่ใส่แล้วให้กับฟุอาด ครอบครัวของเขาก็เอื้อเฟื้อทุกอย่างในบ้านให้กับครอบครัวฮัมชะวีย มารดาของเขามักจะนำขนมฝากให้ฟุอาดรับประทานเพราะเห็นใจในความยากจนของฮัมชะวีย ลูกจ้างของสามี เธอจะกำชับให้คะมำลนำขนมเหล่านี้ไปให้เพื่อนให้ได้ ณ เวลานั้นเขาจึงภูมิใจที่ตนเองมีทุกสิ่งทุกอย่างที่ฟุอาดไม่มี ทว่าวันเวลาย่อมเปลี่ยนแปลงทุกสิ่ง กิจกรรมค้าขายของบิดาก็ซบเซาลง ยิ่งเมื่อตนเองตัดสินใจศึกษาต่อวิทยาลัยครู คะมำลต้องทนฟังคำตำหนิจากคนรอบๆข้างและถูกเพื่อนดูหมิ่นว่าครอบครัวของตนเองคงไม่มีเงินส่งเสียให้เขาเรียนต่อวิทยาลัยกฎหมายได้ เมื่อเปรียบเทียบกับฟุอาดซึ่งสามารถสอบเข้าวิทยาลัยกฎหมาย ทุกคนต่างให้การยกย่องเขาและจะทำให้คะมำลไม่มีอะไรที่เหนือกว่าเพื่อนผู้นี้อีกต่อไป

The relationship between the two friends was influenced by the difference in class between their families and by the fact that Kamal's father owned the shop where Fuad's father worked. This distinction was accentuated

²⁸ Naguib Mahfouz, *Palace Desire*, trans. William Maynard Hutchins, Lorn M. Kenny and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p. 21.

as Fuad grew accustomed to running errands for Kamal's family. [...] From the beginning, their friendship had been marked by Kamal's dominance and Fuad's subservience. Although amity had supplanted these other fallings, their psychological impact had never been totally extirpated.²⁹

คะมัลจึงพยายามปฏิบัติตัวให้อยู่เหนือกว่าฟูอาดในทุกๆ ด้าน ทุกครั้งที่ทั้งสองมีโอกาสพบปะกันก็จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ทันสมัยอยู่เสมอ เขาชอบภาพยนตร์จากต่างประเทศ ซึ่งคนรุ่นหนุ่มสาวสมัยนั้นเริ่มให้ความสนใจ เช่นภาพยนตร์ที่แสดงนำโดยชาร์ลี แชปลิน คะมัลจึงมักจะวิพากษ์เรื่องราวในภาพยนตร์ให้ฟูอาดฟังอยู่เสมอ เขาจะพบปะกับเพื่อนๆ ตามสโมสร และร้านอาหารชื่อดังที่สุดในย่าน ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่าคะมัลกำลังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเอง ชายหนุ่มกำลังปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองเพื่อให้ทัดเทียมกับคำว่าคนรุ่นใหม่ ซึ่งจะต้องใช้ชีวิตอย่างหรูหรา และโก้หรูถึงจะสมาคมกับชนชั้นสูงได้ รูปแบบชีวิตของคะมัลเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เขาไม่อยากจะคบหากับฟูอาดอีกแล้วเพราะหุซัยน์ ชัดดาตมักจะพูดจาเสียดสีคะมัลว่าเป็นคนระดับเดียวกันกับฟูอาดซึ่งมาจากครอบครัวยากจน คะมัลปรารถนาให้อายดะฮ์เชื่อมั่นและประทับใจเขามากที่สุด ด้วยเหตุนี้เองคะมัลจึงกลายเป็นบุคคลผู้มีจิตใจที่สับสนในการทำของตนเอง

เมื่อคะมัลตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อคนรักแล้ว ทำயที่สุดเขาก็พบว่าอายดะฮ์ไม่ชอบผู้ชายแบบเขา เพราะเธอไม่สามารถยอมรับฐานะทางบ้านของคะมัลได้ อายดะฮ์เลือกฮาซัน ซะลิมเป็นคู่ครองของเธอในอนาคต เธอให้เหตุผลอีกว่าคะมัลมีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับชายหนุ่มชาวอียิปต์ทั่วไป กล่าวคือ ผิวคล้ำ ผมหยิก และศีรษะโต จมูกใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับฮาซันแล้ว ชายหนุ่มผู้นั้นดูดีกว่ามาก นอกจากนี้แล้วอายดะฮ์ยังทำให้คะมัลรู้สึกที่ตนเองมีฐานะที่ต่ำต้อยเกินกว่าที่จะเป็นคู่ชีวิตของเธอได้

The term 'merchant' was always surrounded by an aura of respect in my mind, Kamal remind himself, "until the merchant's son was compared unfavorably with son of the superior court judge."³⁰

²⁹ Ibid., p. 67.

³⁰ Ibid., p. 316.

ครอบครัวชาติคาดเชิญให้คะมาลร่วมในงานเลี้ยงฉลองสมรสซึ่งจัดขึ้นอย่างใหญ่โต ภายในงานมีวงดนตรีออเครสตรา และการฉลองด้วยแชมเปญร่วมกับการจัดพิธีตามแบบอิสลาม บรรดาแขกที่มาร่วมงานต่างดื่มเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์อย่างมีความสุข เพราะคนรุ่นใหม่ส่วนหนึ่งเชื่อว่าการดื่มแชมเปญเป็นความผิดเล็กน้อย และถือเป็นสิ่งที่สังคมชั้นสูงให้การยอมรับ คะมาลลังเลใจในตอนแรก เขาอยากจะดื่มเพื่อลิ้มความทุกข์ทั้งหมด แต่เขาก็ปฏิเสธที่จะดื่ม เครื่องดื่มต้องห้ามนั้น คะมาลยังคงเป็นคนหัวโบราณสำหรับครอบครัวชาติคาด และเพื่อนๆ ในสังคมชั้นสูง คะมาลละอายต่อตนเองที่จะละเมิดข้อห้ามทางศาสนา ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าคะมาลคือคนรุ่นใหม่ที่ต้องเผชิญกับการไหลบ่าเข้ามาของค่านิยมตะวันตก แต่เขาก็ยังยึดมั่นถือมั่นในวิถีชีวิตดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด ในขณะที่สังคมรอบข้างเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

4.2.4 หุซัยน์และอายดะฮ์ ชาติคาดกับการยอมรับในค่านิยมตะวันตก

ท่ามกลางกระแสการไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตก วิถีชีวิตของชาวไคโรก็เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงไปภายหลังจากการตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และอังกฤษ โดยเฉพาะเมื่ออังกฤษเข้ามาปกครองอียิปต์ในปีค.ศ. 1914 เป็นต้นมา ชาวตะวันตกเหล่านี้ได้นำรูปแบบของการใช้ชีวิตที่หรูหราฟุ่มเฟือยและยึดติดกับการให้ความสำคัญกับวัตถุยิ่งกว่าจิตใจทำให้ชนชั้นสูงของกรุงไคโรยึดถือเอาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตโดยไม่ได้คำนึงถึงความเหมาะสมต่อการมีจารีตและความเชื่อที่แตกต่างกัน

ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของคนรุ่นเก่าที่ยอมรับค่านิยมตะวันตก และปฏิเสธการยึดมั่นในวิถีดั้งเดิมของสังคม เช่นหุซัยน์ ชาติคาด(Husayn Shaddad) และอายดะฮ์ ชาติคาด(Aida Shaddad) สองพี่น้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแบบอย่างของชาวยุโรป บิดาและมารดาของพวกเขานิยมรูปแบบชีวิตของชนชั้นสูงชาวปารีส เพราะในอดีต ฮามิด ชาติคาดผู้เป็นบิดาเคยดำรงตำแหน่งขุนนางชั้นสูงในสมัยกษัตริย์อับบาสที่ 2 ช่วงเวลาดังกล่าวบรรดาราชวงศ์และขุนนางนิยมรูปแบบชีวิตของชาวยุโรป ขณะนั้นปารีสคือศูนย์กลางของความทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแต่งกาย วัฒนธรรมการบริโภค และการออกสมาคมในกลุ่มชนชั้นสูงด้วยกัน ขุนนางชั้นสูงของอียิปต์จึงนำค่านิยมดังกล่าวมาใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งเทียบเท่ากับอารยประเทศเช่นฝรั่งเศสและอังกฤษ

อายะฮ์และหุซัยน์จึงเป็นตัวแทนของกลุ่มคนที่ยึดติดอยู่กับค่านิยมหลากหลายรูปแบบของชาวปารีส ดังที่ผู้ประพันธ์บรรยายฉากการสนทนาระหว่างคะมัลและสองพี่น้องตระกูล ชัดดาตเมื่อพวกเขามีโอกาสไปเที่ยวชมปิระมิดด้วยกัน อายะฮ์ได้แสดงให้เห็นถึงค่านิยมดังกล่าวด้วยการสนทนากับคะมัลเป็นภาษาฝรั่งเศสทั้งๆที่รู้ว่าคะมัลไม่อาจเข้าใจสิ่งที่หล่อนพูดได้ อายะฮ์ต้องการให้คะมัลเห็นว่าเธอเป็นหญิงสาวในกลุ่มชนชั้นสูงที่มีโอกาสเรียนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นที่ยอมรับของชาวอียิปต์ในขณะนั้น

Aida said something unintelligible in French. Kamal with his limited knowledge of that language assumed that she was translating her brother's comment. Using foreign words was a common practice for her, one that softened his extreme identification with the national tongue, Arabic, and imposed itself on his taste as a characteristic of feminine beauty.³¹

คะมัลมองว่าการที่อายะฮ์เข้าศึกษาในโรงเรียนของชาวคริสต์ทำให้เธอมีความแตกต่างกับพี่สาวและแม่ของเธอ หรือแม้กระทั่งสตรีชาวอียิปต์ทั่วไปที่นับถือศาสนาอิสลาม แม้ว่าอายะฮ์จะเป็นสตรีชาวมุสลิม แต่การปฏิบัติตนของเธอก็ขัดแย้งกับหลักการศาสนาอย่างสิ้นเชิง ทั้งการแต่งกาย การปฏิบัติกิจทางศาสนา

Didn't she say once that she attends classes in Christianity at Mère de Dieu School, goes to mass, and signs their hymns? But she's a Muslim! A Muslim despite the fact that she knows nothing worth mentioning about Islam.³²

เมื่อคะมัลได้เห็นพฤติกรรมการบริโภคที่ดูจะกลายเป็นสิ่งปกติธรรมดาสำหรับครอบครัว ชัดดาต นั่นคือ การที่อายะฮ์รินเบียร์มาดื่มและอ้างว่าเป็นการดื่มเพื่อเรียกน้ำย่อยก่อนการรับประทานอาหารเท่านั้น ตลอดจนบอกคะมัลว่าแซนดิซก็ประกบได้แถม หุซัยน์และอายะฮ์พูดขึ้นอย่างไม่สะทกสะท้าน ทั้งยังบอกอีกว่าอาหารที่จัดเตรียมมานี้มีรสชาติดีมาก คะมัลแทบจะไม่เชื่อในสิ่งที่ได้เห็นและรับรู้ อายะฮ์กล่าวเสียดสีคะมัลว่าทำตนเป็นผู้เคร่งครัดในศาสนา

³¹ Ibid., p. 179.

³² Ibid., p. 179.

เกินไปหรือไม่ เธออยากให้คะมัลเฟิกเฉยต่อส่วนประกอบของแซนดีวิชและลองชิมอาหารที่เธอนำมา

Then Aida removed the stopper from the thermos and started filling the glasses with a golden liquid.[...]

What's that?"

Aida laughed but did not reply. Winking at his sister, Husayn said quickly, "Beer" [...]

"And Ham." [...]³³

พี่น้องซัดดาตมองว่าการรับประทานอาหารต้องห้ามเป็นความผิดเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากชาวตะวันตกบริโภคแฮมเป็นอาหารหลัก ดังนั้นเมื่อผู้คนเหล่านี้เข้ามาในประเทศอียิปต์ แฮมจึงเป็นสินค้าที่นำมาขายในร้านค้า ประชาชนส่วนหนึ่งที่ไม่ใส่ใจและระมัดระวังในการบริโภค มากนักก็นำมาบริโภคตามแบบอย่างชาวตะวันตกด้วยเช่นกัน กอรปกับเข้าใจว่าไวน์และเบียร์มิใช่ สุรา แต่เป็นเครื่องดื่มที่กระตุ้นให้การรับประทานอาหารมีรสชาติเพิ่มขึ้น จึงมองข้ามว่าเป็นอาหาร ต้องห้ามของศาสนาอิสลาม และบริโภคตามความอยากของตนเอง ค่านิยมเหล่านี้ค่อยๆ ซึมซับเข้ามา ในสังคมชนชั้นสูงและกลายเป็นสิ่งที่ปกติธรรมดาในที่สุด คะมัลรู้สึกแปลกใจเมื่อพบว่า หุซัยน์ อายดะฮ์ และบูดูร์กินแฮมและดื่มเบียร์ซึ่งเป็นอาหารต้องห้ามของศาสนาอิสลาม คะมัลไม่ เข้าใจว่าเหตุใดชนชั้นสูงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาอย่างดีถึงได้ปฏิบัติตนเช่นนี้

At first he was uneasy to see her undertake this activity in which both men and animals share. Then he felt somewhat relieved, since this activity brought the two of them closer together, if only a little. But he was still not free of questions. He was forced to wonder whether she also participated in other natural human functions. He could not deny, that but it was hard for him to accept. Therefore he refused to answer although he experienced a sensation he had not known previousl, one containing a silent protest against the laws of nature.³⁴

³³ Ibid., p. 191.

³⁴ Ibid., p. 192-193.

พวกเขาได้รับประทานอาหารอย่างเอร็ดอร่อย คะมัลกล้าที่จะมองพวกเขาบริโภคอาหาร ต้องห้ามเหล่านั้นอย่างเต็มตา คะมัลไม่สามารถที่จะหักห้ามความสนใจที่จะสังเกตหุซัยน์และอายะฮ์อย่างใจจดใจจ่อขณะที่พวกเขากำลังรับประทานอาหารอยู่ เพื่อที่จะดูว่าพวกเขาจัดการอาหารของพวกเขาอย่างไรบ้าง หุซัยน์รับประทานแซนติวีชอย่างออกรสออกชาติประหนึ่งว่าเขาอยู่ตามลำพัง กระนั้นก็ตามในสายตาของกะมัลเขาก็ยังคงเป็นผู้ที่โดดเด่นและเป็นพวกผู้ดี สำหรับอายะฮ์ได้แสดงออกถึงความมั่งคั่งอีกมิติหนึ่ง ความมีมารยาทและความละเอียดลออ ไม่ว่าจะเป็นการตัดเนื้อ การหยิบฉวยแซนติวีชด้วยการคีบสองนิ้วหรือไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวของริมฝีปากขณะที่กำลังเคี้ยวอาหาร การกระทำทุกอย่างเป็นอากัปกิริยาที่ปราศจากการเสแสร้งหรือการขวยอายใดๆ หล่อนก็มีการกินอาหารเหมือนกับมนุษย์ทั่วไป ถึงแม้ว่าตามความรู้ของเขาแล้วประเภทของอาหารที่หล่อนบริโภคเป็นสิ่งที่ขัดกันอย่างใหญ่หลวงกับความรู้สึกในความเชื่อทางศาสนา อายะฮ์กินอาหารต้องห้ามในอิสลาม คะมัลมีความขัดแย้งในจิตใจเมื่อได้เห็นภาพดังกล่าว ประการแรกเขารู้สึกไม่สบายใจที่ได้เห็นการกินแบบไม่เลือกว่าอะไรเป็นสิ่งต้องห้ามหรือไม่ ทว่าการได้ใกล้ชิดกับคนรักทำให้กะมัลลืมความขัดแย้งในจิตใจของตนเอง แทนที่เขาจะเตือนกลับเย็บเฉยต่อการบริโภคสิ่งต้องห้ามของอายะฮ์และหุซัยน์

"Aïda fasts one day out of the whole month and sometimes gives up by afternoon." ...

Our nurse was Greek. Aïda knows more about Christianity and its rituals than she does about Islam.³⁵

อายะฮ์และหุซัยน์ไม่ใส่ใจในการปฏิบัติศาสนกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลถือศีลอด เดือนรอมฎอนที่ชาวอียิปต์ถือเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งสองเห็นเป็นเรื่องเล่นๆ อายะฮ์ถือศีลอดได้เพียงวันเดียว แต่หุซัยน์ไม่เคยถือศีลอดแม้แต่วันเดียว อีกทั้งยังบริโภคอาหารอย่างเปิดเผยในช่วงเทศกาลดังกล่าวด้วย โดยอ้างว่าพวกเติบโตมาที่พี่เลี้ยงชาวกรีกที่นับถือศาสนาคริสต์

มะห์ฟูซวิพากษ์การอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวชนชั้นสูงที่มักนิยมปลูกฝังค่านิยมตะวันตกตั้งแต่พวกเขาเยาว์วัย เมื่อพวกเขาเติบโตขึ้นก็จะสามารถเข้าสังคมชั้นสูงได้อย่าง

³⁵ Ibid., p.193.

รวดเร็ว บิดามารดาของพวกเขาจึงจ้างพี่เลี้ยงชาวคริสต์เตียนมาช่วยดูแลเด็กๆ และอบรมให้พวกเขาปฏิบัติตนเยี่ยงกับชาวยุโรปไม่ว่าจะเป็นการพูด การแต่งกายและการรับประทานอาหารเป็นต้น ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของบิดามารดาที่หวังว่าจะให้พวกเขาปรับตัวให้เข้ากับสังคมของชนชั้นสูงในยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหุซัยน์และอาเยดะฮ์พร้อมที่เดินทางไปศึกษาที่กรุงปารีสตามเป้าหมายที่ครอบครัววางไว้ ทั้งสองจะปฏิบัติตัวให้กลมกลืนกับชาวยุโรปที่นั่นได้อย่างไม่ช่วยเงิน ผู้ประพันธ์จึงต้องการชี้ให้เห็นถึงการยอมรับค่านิยมตะวันตกผ่านทางครอบครัวของชนชั้นสูงที่ประจักษ์ชัด ณ เวลานั้นว่าเป็นกลุ่มที่ทำให้สังคมอียิปต์เกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

4.3 วิถีชีวิตคนรุ่นใหม่

มะห์ฟูซสะห์ตอนให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคมอียิปต์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การยึดมั่นในจารีตแบบเก่าเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ que แสดงออกให้เห็นทัศนคติรูปแบบการใช้ชีวิตซึ่งแสดงออกถึงความเป็นตนเอง แม้ว่าบางครั้งจะทำให้คนรุ่นใหม่เหล่านั้นสูญเสียเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิมไปบ้างก็ตาม ผู้ประพันธ์ตระหนักถึงปัญหาสังคมที่กำลังเกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่ในประเทศอียิปต์ที่ซึมซับวัฒนธรรมแบบใหม่เป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิต เขาจึงสะท้อนปัญหาต่างๆ เหล่านั้นขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้แก่ชนรุ่นหลังเป็นข้อคิดเตือนใจ

4.3.1 การศึกษาและการประกอบอาชีพ

คะมัลปรารณาที่จะเข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยครูซึ่งตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยอัลอัซฮาร มหาวิทยาลัยแห่งนี้ตั้งอยู่ใจกลางกรุงไคโรและเป็นสถานที่สำหรับผู้ที่แสวงหาความรู้ในแต่ละแขนงวิชา มหาวิทยาลัยได้แบ่งออกเป็นหลายสาขา และสาขาวิชาที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือแขนงวิชากฎหมาย ถ้าหากผู้ปกครองคนใดสามารถส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อวิชากฎหมายได้ นั่นแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเป็นชนชั้นสูง ค่านิยมดังกล่าวเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่ได้รับอิทธิพลจากสมัยอาณานิคม ซึ่งกฎหมายของประเทศอียิปต์ได้รับการปฏิรูปให้สอดคล้องกับกฎหมายสากล ดังนั้นอาชีพนักกฎหมายจึงเป็นอาชีพที่ได้รับความนิยมสูงด้วยเป้าหมายเพื่อการทำงานในตำแหน่งที่ดีมีความก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับในสังคม ในมหาวิทยาลัยอัล อัซฮารยังประกอบไปด้วยการศึกษาวชิชาชีพครูซึ่งมีมาตั้งแต่อดีต สมัยก่อนวิทยาลัยครูจะสอนวิชาการศาสนา เพื่อให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาได้นำวิชาความรู้ไปเผยแพร่ให้กับบุคคลทั่วไปและถ้าศึกษาในชั้นสูงก็จะเป็นนักปราชญ์ ดังนั้นการศึกษาวชิชาชีพครูจะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรทางศาสนาและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาก็จะได้เรียนฟรี ผู้ที่เข้าศึกษาวิชาชีพรู้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นนักศึกษาที่มาจากครอบครัวยากจน เมื่อจบการศึกษาแล้วก็มักจะไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมเพราะอาชีพครูไม่สามารถทำให้บุคคลเหล่านั้นดูมีฐานะขึ้นได้

นวนิยายเรื่อง *Palace Walk* ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองในวัยเยาว์ที่ได้รับ การศึกษาในโรงเรียนศาสนา มะห์ฟูซได้เรียนภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษในเวลาเดียวกันซึ่ง เหมือนกับคะมัล อับดุลญะวาด ผู้ประพันธ์ได้บรรยายกิจวัตรประจำวันในโรงเรียนของเด็กชายคะ มัลว่า เขาเป็นเด็กนักเรียนในโรงเรียน คะลิล อากอ (Khalil Agha) ที่โรงเรียนของเขาจะสอน ภาษาอาหรับและอัลกุรอาน และที่สำคัญโรงเรียนได้สอนภาษาอังกฤษและให้นักเรียนอ่านวรรณคดีอังกฤษอีกด้วย

Kamal had concentrated his attention on it and raised his hand more than once to ask about points he did not understand. Since the teacher was favorably disposed toward him on account of the extraordinary interest he displayed in the lesson as well as his excellent memorization of Qur'an and suras, he was much more open to the boy's questions than he usually was with his pupils.³⁶

คะมัลมีความสนใจในการเรียนวิชาศาสนาเป็นพิเศษ เมื่อครูเริ่มบทเรียนในคัมภีร์อัลกุรอานและให้นักเรียนในชั้นท่องจำและศึกษาความหมาย คะมัลก็มักจะยกมือถามครูในสิ่งที่เขาไม่เข้าใจ คะมัลจึงเป็นนักเรียนในชั้นที่มีความสามารถและโดดเด่นในการท่องจำบทเรียนอยู่เสมอ การศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอานและวจนะของท่านศาสดาคือการศึกษาที่สำคัญของบรรดามุสลิมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนให้เรียนรู้สิ่งเหล่านี้ตั้งแต่วัยเยาว์ นับเป็นการปูพื้นฐานแห่งคุณงามความดีให้พวกเขาซึมซับและปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคมในอนาคต

ค่านิยมทางการศึกษาของชนชั้นสูงของประเทศอียิปต์จึงมุ่งไปยังการสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยกฎหมาย โดยเฉพาะประชาชนในเมืองหลวงมักจะสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อใน

³⁶ Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p. 46.

มหาวิทยาลัยกฎหมายเพราะเชื่อว่าการศึกษากฎหมายและรับราชการนั้นจะกลายเป็นผู้มีเกียรติ และได้รับการยกย่องจากผู้คนมากมาย อีกทั้งยังยกระดับฐานะของตนเองให้สูงขึ้นอีกด้วย

The fact was that he looked up to the civil service and bureaucrats. He perceived their significance and importance in public life. He had observed this personally with his friends who were civil servants and through contacts with the government relating to his business. He wanted his sons to be civil servants and had prepared them that career. It was no secret to him that businessmen received only a fraction of the respect that government employees did, even if bureaucrats earned less. He shared this bias, although he would not have admitted it out loud. He was pleased by the deference civil servants showed him and fancied himself to have the mind of a bureaucrat or at least one as good.³⁷

อะหมัดและผู้คนส่วนใหญ่ยังคงเชื่อว่าการรับราชการนั้นเป็นอาชีพที่น่าเคารพเลื่อมใส และมักจะได้รับการยกย่องให้เกียรติ โดยเฉพาะในชีวิตของอะหมัดแล้ว บรรดามิตรสหายต่างเป็นข้าราชการในกระทรวงสำคัญ พวกเขาทุกคนดูเป็นผู้มีเกียรติ และมีผู้คนห้อมล้อมและยื่นข้อเสนอดีๆ ให้มากมาย ดังนั้นอะหมัด อับดุลญะวาดจึงคาดหวังว่าบุตรชายของเขาทุกคนจะต้องรับราชการ ไม่ใช่เป็นพ่อค้าหรือครูสอนศาสนาผู้ยากจน ซึ่งไม่ได้รับเกียรติใดๆเลยจากผู้คนในสังคม

เมื่ออิทธิพลทางการศึกษามีผลต่อการดำเนินชีวิตของเด็กหนุ่มในอียิปต์ พวกเขาจึงต้องแข่งขันกันเพื่อเข้าเรียนในวิทยาลัยกฎหมายให้ได้ คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าศึกษาต่อที่วิทยาลัยกฎหมายนั้นต้องมีคะแนนเฉลี่ยสูง อีกทั้งยังต้องเสียค่าเล่าเรียนเองอีกด้วย ดังนั้นครอบครัวชนชั้นสูงในอียิปต์จึงค่อนข้างที่จะมีสิทธิส่งบุตรหลานเข้าเรียนในวิทยาลัยกฎหมายมากกว่าครอบครัวอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ชัยยิด อะหมัดจึงโกรธเคืองมากที่ปฏิเสธความหวังดีของตน และเขารู้สึกอับอายมากเมื่อฟูอาด ฮัมชะวีร์ บุตรชายของลูกจ้างในร้านสอบเข้าวิทยาลัยกฎหมายได้แทนที่จะเป็นคะแนนสูง ประหนึ่งว่าตนเองไม่มีศักดิ์ศรีหรือหน้าตาในสังคม เพราะเขาหวังให้คะแนนสูงเกียรติทางสังคม

³⁷ Naguib Mahfouz, *Palace Desire*, trans. William Maynard Hutchins, Lom M. Kenny and

ของเขากลับคืนมาหลังจากที่พลาดหวังจากพะฮัมมี บุตรชายที่เป็นความหวังเดียวของเขาได้ตายจากไป

This grave report on the teacher and his mission came as an alarming surprise to Kamal. What reason was there for all this prejudice? It was not possible to attribute it to the teacher's calling, which was to impart knowledge. Was it based on the absence to tuition fees at the college where teachers were trained? He could not understand how money entered into the question of value of learning. [...] He was sorry but could only repeat, with all the politeness and delicacy he could muster, a phrase he had picked up in his reading: "Learning's superior to prestige and wealth, Papa."³⁸

ค่านิยมดังกล่าวนี้เป็นค่านิยมที่ยึดติดอยู่กับคุณค่าทางวัตถุซึ่งเป็นกระแสนิยมแห่งตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของชาวอียิปต์นับตั้งแต่ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษเรื่อยมา กระแสสังคมเกี่ยวกับการศึกษานับตั้งแต่ปีค.ศ. 1922 เป็นต้นมา ประชาชนชาวอียิปต์นิยมและให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น มะห์ฟูซได้ชี้ให้เห็นถึงวิถีการแข่งขันทันและระบบทุนนิยมที่เข้ามาแทรกแซงการศึกษา ในอดีตผู้คนนิยมและให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาการศาสนาควบคู่ไปกับวิชาการแขนงอื่นๆ ทว่าเมื่อตัวแปรทางเศรษฐกิจเข้ามากำหนดกลไกทางสังคม ค่านิยมเดิมๆของสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนเล็งเห็นถึงความสำคัญของคุณค่าทางวัตถุมากขึ้น ระบบการศึกษาถูกกำหนดด้วยอำนาจเงินตรา และส่งผลถึงการประกอบอาชีพในอนาคตด้วย ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางในกรุงไคโรปรารถนาให้บุตรหลานของตนรับราชการ หรือเป็นนักกฎหมาย ผู้พิพากษา และนักการเมืองเพราะผู้คนส่วนใหญ่เชื่อว่าอาชีพเหล่านี้คืออาชีพที่มีเกียรติ มีโอกาสและความก้าวหน้าในชีวิต สามารถพลิกฟื้นชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากแค้นสู่ความมั่งคั่งและมีทรัพย์สินเงินทองมากมาย ยกตัวอย่างเช่นหุซัยน์ ซัดดาต เพื่อนสนิทของคะมัลได้รับการสนับสนุนจากทุกคนในครอบครัวให้ศึกษาต่อในวิทยาลัยกฎหมาย หุซัยน์ ซัดดาตกล่าวกับเพื่อนๆว่า การศึกษาต่อวิชากฎหมายเป็นสิ่งที่ทุกคนในครอบครัวยอมรับและถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น สำหรับครอบครัวเขาสันับสนุนให้เขาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่กรุงปารีส เพื่อเรียนวิชากฎหมาย และรับราชการสืบต่อจากบรรพบุรุษซึ่งเป็นขุนนางชั้นสูงในอียิปต์มาหลาย

³⁸ Ibid., p. 49.

ยุคสมัย มะห์ฟูซสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของชนชั้นสูงในโคโรว่ายังคงนิยมและเชื่อว่าการเป็นขุนนางและข้าราชการจะทำให้พวกเขารักษาสถานภาพของตนเองได้ และดูถูกผู้ที่ทำอาชีพอื่น ๆ ว่าเป็นพวกที่ไม่มีจะกิน

มะห์ฟูซนำเสนอพัฒนาการและบทบาทของสตรีในสังคมอียิปต์ ค.ศ. 1935 ว่าสังคมอียิปต์เริ่มเปิดกว้างให้สตรีมีบทบาททางสังคมมากขึ้น สตรีได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่ากับบุรุษ ดังที่เห็นได้จากบทสนทนาของนะอิมะห์ (Na'ima) การศึกษาเริ่มเป็นที่นิยมในบรรดาสตรีอียิปต์รุ่นใหม่ การศึกษาเริ่มเป็นประเด็นและกลายเป็นเรื่องสำคัญของสังคมมากขึ้น

I saw my friend Salma in the Street today. She was in grade school with me. Next year she's going to sit for the baccalaureate examination." [...] Na'ima said with regret, "I wish I had finished my education. All the girls study today, just like boys."

Umm Hanafi observed scornfully, "They study because they can't find a bridegroom. But a beauty like you. ..."

Amina nodded her head in agreement and said, "You're educated, young lady. You have the grade school certificate. Since you won't need to find a job, what more than that would you want?"³⁹

บทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงทัศนคติทางการศึกษาของสตรีออกเป็น 2 ฝ่าย อะมีนะฮ์และอุมม์ ะนะฟีซึ่งเป็นชนรุ่นก่อนมีความเห็นว่าผู้หญิงที่สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถหางานทำเหมือนผู้ชายได้ หรือเหตุผลที่ว่าผู้หญิงที่ศึกษาต่อคือผู้หญิงที่ไม่สามารถหาคู่ครองได้ คนรุ่นใหม่อย่างนะอิมะห์กลับมองว่าการศึกษาเป็นเรื่องที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย ผู้หญิงทุกคนต่างศึกษาเล่าเรียนเพื่อมีความก้าวหน้าในชีวิต ปัญหาของนะอิมะห์คือปู่ไม่เห็นด้วยกับเธอและไม่อนุญาตให้เธอศึกษาต่อ นะอิมะห์จะต้องแต่งงานกับผู้ชายที่ครอบครัวของเธอเลือกไว้ให้เท่านั้น

³⁹ Naguib Mahfouz, *Sugar Street*, William Maynard Hutchins and Angele Botros Samaan.

อย่างไรก็ดี การศึกษาของผู้หญิงในประเทศอียิปต์จำกัดอยู่ที่ชั้นประถมศึกษา เนื่องจากผู้ปกครองไม่เห็นด้วยที่จะส่งบุตรหลานออกไปไกลหูไกลตา เกรงว่าถ้าหากเด็กหญิงเข้าเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาเธอจะไม่ได้มีโอกาสในการแต่งงานและการมีคู่ อีกทั้งหน้าที่การงานก็ยังไม่เปิดกว้างหรือมีพื้นที่ให้กับผู้หญิงมากนัก วิชาชีพที่ดีที่สุดสำหรับสตรีอียิปต์มีแค่ครู และพยาบาล ส่วนอาชีพอื่นๆ ยังคงไม่เอื้อให้กับผู้หญิงสักเท่าไร

“If she does well in elementary school, she'll succeed in secondary school too. Girls to day are safer bet in school than boy.”

Secondary school? ... That was what Zanuba wanted. Certainly not . ... he could not bear to have a daughter stroll off to school with bouncing breasts ... and what about the fee?

“We don't send our girls to secondary school. Why not? Because they're not going to take jobs.”

A third man asked, “Does talk like this make sense in 1938?”

“In our family, they'll be saying it in 2038.”⁴⁰

สังคมอียิปต์ยังเชื่อว่าการศึกษาของสตรีเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นจริงในอนาคต มะห์ฟูซถึงกับกล่าวหยอกเย้าบรรดาผู้ปกครองในประเทศอียิปต์ว่ายังคงไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเท่าไรนัก พวกเขากังวลอยู่อย่างเดียวว่าพวกเธอจะไม่มีงานทำ พ่อแม่หลายคนในยุคนี้จึงปล่อยให้ว่างและกำหนดทิศทางการศึกษาของเด็กผู้หญิงในครอบครัวไว้เพียงแค่ชั้นประถมศึกษา

เมื่อค่านิยมทางการศึกษาเริ่มเปิดโอกาสให้กับสตรี ผู้หญิงชาวอียิปต์ก็เริ่มที่จะศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น อัตราการศึกษาต่อระดับชั้นมัธยมและระดับอุดมศึกษาของสตรีอียิปต์มีมากขึ้น คณะอักษรศาสตร์กลายเป็นคณะยอดนิยมของหญิงสาวผู้ใฝ่ฝันที่จะประกอบอาชีพครู สังคมก็ให้นิยามกับการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในคณะดังกล่าว

“Why are girls so interested in the Arts Faculty?”

---

⁴⁰ Ibid., p. 151.

“Because the teaching profession offers the more opportunities than most others.” [...]

Everyone laughed, even Ahmad, and despite their vigorous protest the other Arts equally to medicine. For a long time nursing has been considered a woman's job.⁴¹

บทสนทนาข้างต้นสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ทางการศึกษาของสตรีที่นิยมศึกษาต่อในคณะอักษรศาสตร์ นอกจากนี้ยังพบว่าการประกอบอาชีพของสตรียังไม่เปิดกว้างมากนัก การศึกษายังเป็นไปตามค่านิยมที่สังคมเป็นผู้กำหนดขึ้น อาทิเช่น สตรีส่วนใหญ่นิยมประกอบอาชีพครู และพยาบาล เป็นต้น

4.3.2 กระแสบริโภคนิยม

นับตั้งแต่การเปิดประเทศในยุคเศรษฐกิจอินฟิตาห์ สภาพของชุมชนดั้งเดิมก็เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพของเศรษฐกิจโดยรวม ประชาชนส่วนใหญ่ยากจนลงเนื่องจากสภาวะเงินเฟ้อ สินค้าอุปโภคบริโภคที่มีราคาแพงมากขึ้น ทำให้การดำเนินชีวิตของชาวโคโรและเมืองใหญ่ๆต้องแสวงหาเงินตราเพิ่มขึ้นในทุกวิถีทางที่จะเป็นไปได้ สมาชิกในครอบครัวของชนชั้นกลางต้องออกหางานทำไม่เว้นแม้แต่เด็กสตรี และคนชรา ในอดีตพวกเขาใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และได้รับการดูแลจากหัวหน้าครอบครัวโดยมีต้องอาหารถึงปัญหาอื่นใด นอกจากการเป็นลูกที่ดี ภรรยาที่ทำหน้าที่แม่บ้านอย่างสมบูรณ์ สภาวะเศรษฐกิจดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่นๆอีกมากมายตามมา เช่น การให้ความสำคัญกับครอบครัวน้อยลง เนื่องจากเวลาที่รัดตัว คนชราถูกทอดทิ้งให้อยู่ภายในบ้านอย่างโดดเดี่ยว เป็นต้น

นวนิยายเปิดฉากในฤดูหนาวที่ชายชราผู้หนึ่งตื่นขึ้นในยามอรุณรุ่งเพื่อทำการนมัสการต่อพระผู้เป็นเจ้า เขาเฝ้ารำพึงรำพันต่อพระผู้อภิบาลด้วยความรักและความยำเกรง ชายชราขอพรให้แก่บรรดาลูกหลานของเขาที่กำลังหลับอยู่อย่างเหนื่อยล้า สำหรับมูห์ตะซิมิ ซาอิด (Muhtashimi Zayed) การได้ทำหน้าที่เป็นนาฬิกาปลุกยามรุ่งอรุณของครอบครัวเป็นหน้าที่ที่ดีที่สุดเท่าที่ชายวัยชราวัย 70 ปีจะสามารถทำได้

⁴¹ Ibid., pp. 121-122.

At long last, I tear myself away from my reveries to awaken those asleep. I am alarm clock of this exhausted household.⁴²

กิจวัตรของมุหฺตะซิมิจะเริ่มต้นด้วยการตื่นขึ้นในตอนเช้ามืดเพื่อทำนมาซซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะต้องกระทำด้วยกัน 5 เวลา ได้แก่ เวลาเช้า เที่ยง บ่าย ค่ำและพลบค่ำ นอกจากการปฏิบัติกิจในยามเช้าแล้วมุหฺตะซิมิยังมีอีกหน้าที่หนึ่งคือปลุกทุกคนให้ตื่นขึ้นมาประกอบศาสนกิจและเพื่อประกอบกิจอื่น ๆ ต่อไป ชายชราจะคอยเวลาให้ทุกคนตื่นด้วยการฟังการจำเรอญคัมภีร์อัลกุรอานทางวิทยุจนสมาชิกทุกคนในบ้านเสร็จสิ้นภารกิจส่วนตัวและมาพร้อมกันที่โต๊ะอาหาร รับประทานอาหารเช้าซึ่งปรุงขึ้นมาจากถั่วเป็นอาหารหลักของครอบครัวมาช้านาน เมื่อเวลาอาหารเช้าเสร็จสิ้น อัลวานและเฟาวัชต่างก็ออกไปทำงานข้างนอกบ้าน ฮานะห์ลูกสะใภ้จะช่วยมุหฺตะซิมิล้างจานจนเสร็จ เธอจึงตามพวกเขาออกไป มุหฺตะซิมิพบว่าตนเองต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวลำพังในห้องพักเล็ก ๆ นี้อีกครั้ง สำหรับชายชราเช่นเขามีหน้าที่ทำความสะอาดห้องนอนของตัวเอง ห้องนั้นเล่นพื้นที่สำหรับฟังอัล -กุรอานจากวิทยุ ฟังเพลงและดูโทรทัศน์แก้เหงาไปวัน ๆ หนึ่ง

ภาพที่ผู้ประพันธ์ได้บรรยายไว้ในฉากที่ปู่เฝ้ามองความเปลี่ยนแปลงรอบๆบ้านของตนเองจากบานหน้าต่าง ปู่สามารถมองเห็นแม่น้ำไนล์และต้นไม้ บ้านของปู่เป็นบ้านที่เก่าแก่หลังหนึ่งบนถนนเลียบบแม่น้ำไนล์ท่ามกลางตึกสูงทันสมัย แม่น้ำไนล์ได้เปลี่ยนแปลงไปและตัวปู่เองก็เช่นกันที่กำลังต่อสู้ดิ้นรนต่อต้านความโดดเดี่ยวและความชราภาพอย่างลำพัง การเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่ย่อมมีวันเสื่อมสลายไปตามกาลนั้นเป็นภาพที่บ่งบอกอย่างเด่นชัดว่าทุกสิ่งย่อมมีวันเปลี่ยนแปลง ตัวอย่างแม่น้ำไนล์เป็นต้น ในอดีตแม่น้ำไนล์ล้อมรอบด้วยแมกไม้สีเขียวอร่ามตา แต่วันนี้ถนนเลียบบแม่น้ำไนล์เต็มไปด้วยตึกสูงทันสมัยมาแทนที่ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติไปเสียแล้ว ความทันสมัยที่โอบล้อมความเก่าแก่ของบ้านปู่ก็บ่งบอกได้เช่นกันว่า เศรษฐกิจในอดีตและปัจจุบันยังคงไม่มีความแตกต่างมากนัก ปู่ยังคงมีฐานะที่ยากจนบ้านที่ปู่อยู่อาศัยก็เป็นบ้านเก่าๆหลังหนึ่งที่อยู่ท่ามกลางตึกทันสมัย อดีตที่อยู่ท่ามกลางปัจจุบันอันเฟื่องฟู

⁴² Ibid., p. 3-4.

อัลวานเป็นตัวแทนของลูกๆอีกหลายคนในยุคนี่ที่รู้สึกโดดเดี่ยวเดียวดาย ขาดความรัก ความเอาใจใส่จากพ่อและแม่ที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เขาคิดเสมอว่าตนเองเป็นเด็กกำพร้า พ่อและแม่ของเขาต้องทำงานเช้าจรดเย็นจนไม่มีเวลาให้เขา อัลวานบอกว่านโยบายอินฟิตาห์ให้ครอบครัวเขาประสบกับหายนะ และความยากจนมากขึ้น

Dear Grandpa, till when we go on learning things off by heart and parroting others? He's my best friend. And I'm but an orphan. I lost my parents when they lost themselves in continuous work from morning to night, shuttling between the government and private sector to eke out a meager living. We meet only fleetingly.⁴³

อัลวานมีเวลาพบพ่อกับแม่เพียงน้อยนิดเพราะทั้งพ่อและแม่ต้องทำงานหนักเพื่อให้เพียงพอดำค่าใช้จ่ายในครอบครัว อัลวานเองก็ต้องแบกรับภาระของครอบครัวด้วยเช่นกัน เนื่องจากรายได้ของบิดามารดาไม่เพียงพอดำค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ในวัยเด็กอัลวานจึงรู้สึกเหงา และคิดอยู่เสมอว่าตนเองเหมือนเด็กกำพร้า ไม่มีพ่อแม่คอยดูแลห่วงใยเหมือนครอบครัวอื่น เมื่อเขากลับบ้านเขาก็จะพบกับปู่ซึ่งนั่งคอยเขากลับมา ปู่เป็นเพื่อนที่ดีของเขา ปู่คอยตักเตือนและให้คำแนะนำเขาเสมอๆ

Our engagement was announced in the Nasser era and we were made to face reality in the days of *Infitah*. We sank in the whirlpool of a mad world. We are not even eligible for emigration. There is no demand for philosophy or history majors. We are redundant. So many redundant people. How did we get to this point of no return? I am a man persecuted and burdened with responsibilities and doubts; she is pretty and desirable. There I stand, broad as a dam, blocking her path.⁴⁴

---

⁴³ Ibid., p. 10.

⁴⁴ Ibid., p. 12.

อัลวานเกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะยากจน เขาจึงเป็นชายหนุ่มที่มีความทะเยอทะยาน อัลวานพบรักกับรันดะฮ์หญิงสาวซึ่งเป็นเพื่อนเล่นกันมาตั้งแต่เด็กๆ อัลวานและรันดะฮ์หมั้นหมายกันมานานหลายปีแล้ว พวกเขาไม่สามารถจัดงานแต่งงานได้เพราะปัญหาทางการเงิน อัลวานคิดอยู่เสมอว่าถ้าหากแต่งงานเขาจะต้องมีบ้านดี มีเฟอร์นิเจอร์ที่ทันสมัยและสวยงามและมีเงินมากพอที่จะจัดงานแต่งงานใหญ่โตได้ ซึ่งเป็นภาระที่บุคคลทั้งสองต้องรับผิดชอบร่วมกัน เวลาได้ล่องลอยมานานหลายปี ทั้งสองหมั้นหมายกันตั้งแต่ยุคนาซีรและเมื่อมาถึงยุคอินฟีตาค์ของชาดัต ทั้งสองไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ สิ่งเดียวที่เขาและเธอมีคือความรักเป็นเครื่องชี้นำเท่านั้น อัลวานอ้างปัญหาทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำเป็นเหตุให้เขาไม่สมหวังในชีวิตคู่

มะห์ฟูซซีให้เห็นสาเหตุของความล้มเหลวในชีวิตคู่ของหนุ่มสาวในยุคนั้น เพราะบุคคลกลุ่มนี้มักจะแสวงหาความสะดวกสบายในชีวิต ลุ่มหลงในชีวิตที่ฟุ้งเฟ้อสะดวกสบาย ต้องการจะมีในสิ่งที่คนอื่นมี ทั้งที่สิ่งเหล่านั้นไม่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต การมีชีวิตที่เกินจำเป็นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ผู้ประพันธ์ตระหนักดีว่าเป็นหายนะของสังคม เพราะกระแสบริโภคนิยมทำลายระบบการดำเนินชีวิตดั้งเดิมของคนในสังคมอียิปต์ จากเดิมที่เคารพและศรัทธาในพระเจ้า พอใจในสิ่งที่ตนเองมี กลับกลายเป็นทะเยอทะยานอยาก และไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ปล่อยให้อัตถุครอบงำจิตใจ อัลวานและรันดะฮ์จึงเป็นตัวแทนของผู้ลุ่มหลงอยู่ในกระแสบริโภคนิยมในอียิปต์ซึ่งมีมาจนถึงทุกวันนี้

“Let's amuse ourselves by counting our enemies,” I once told her at the Pyramids Resthous.

“The *Infitah* monster and those expert crooks,” she said, joining in the game.

“Would killing a million people be good enough?”

“Killing just one person would be good enough!” she said, laughing.⁴⁵

อัลวานและรันดะฮ์ต่างก็มองว่าอินฟีตาค์คือนโยบายเศรษฐกิจซึ่งเป็นศัตรูความรักของทั้งคู่ และยังทำให้ผู้คนเป็นล้านๆคนต้องประสบกับปัญหาความยากจนเช่นเดียวกันกับเขาและเธอ

⁴⁵ Ibid., p. 27-28.

I often tell my beloved grandson stories about the past in the hope that he will, for a moment, set aside his woes. I try to encourage him to read but he reads very little. He listens to me in amazement as one who would want to believe what he hears(...)

“All I want now is an apartment and decent dowry,” he says with laugh.

How can I forget the woes of the world when I think of my beloved grandson? The miracles of holy men are verily a wondrous thing!⁴⁶

เมื่อกระแสบริโคนิยมไหลป่าเข้ามาสู่สังคมอียิปต์ ประชาชนกลายเป็นผู้นิยมในวัตถุ ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ทั้งที่มีเงินน้อยแต่ก็ใช้จ่ายเกินจำเป็น บ้างต้องการความสะดวกสบายในชีวิต เช่น ต้องการมีบ้านสวยๆ และทันสมัย มีเฟอร์นิเจอร์ตกแต่งบ้าน สิ่งอำนวยความสะดวกเช่น รถยนต์เป็นที่นิยมในกลุ่มชนชั้นสูง บ้างนิยมสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ การแต่งกายตามสมัย นิยมกลายเป็นแฟชั่นของคนรุ่นหนุ่มสาว เป็นต้น

ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาให้กับหนุ่มสาวในสังคมด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงดังที่มูหะตะซิมี่สอนหลานชายของตนอยู่เสมอๆว่า ให้มองชีวิตท่ามกลางวิกฤตการณ์ในแง่ดี และให้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ถึงแม้ว่าวันนี้หลานของเขาจะมีความเป็นอยู่ที่ยากจนและอยู่บนโลกที่เขาเปรียบเปรยว่าเลวร้ายสำหรับคนหนุ่มเช่นอัลวาน มูหะตะซิมี่คอยชี้แนะหลานชายเชื่อมั่นในตนเอง และมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง หลายครั้งที่เขาพยายามเล่าถึงความทุกข์ยากของตนในวัยหนุ่ม มูหะตะซิมี่ชีวิตที่สมถะ แต่เขาก็สามารถดูแลครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีได้จากรายได้ของอาชีพครุที่มีเพียงน้อยนิด ในกรณีนี้ผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการดำรงชีวิตของคนรุ่นเก่า ไม่ยึดติดกับวัตถุเพราะพื้นฐานหลักของความศรัทธาทำให้ชนรุ่นนั้นพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่โดยมิได้ทะเยอทะยายอยากได้ในสิ่งที่เกินความจำเป็น ในทางตรงกันข้ามรูปแบบชีวิตของคนรุ่นใหม่มักล้มพยายามแสวงหาสิ่งที่เกินความจำเป็นในการดำรงชีวิต ทำให้ชีวิตของพวกเขาตกอยู่ภายใต้การแข่งขันที่ไม่มีวันจบสิ้น ทุกคนต่างดิ้นรนเพื่อให้มีความทัดเทียมกับครอบครัวอื่นๆ แม้จะมีฐานะของครอบครัวที่ด้อยกว่ามากก็ตาม

⁴⁶ Ibid., pp. 24 -25.

4.3.3 ชีวิตสมรส

มะห์ฟูซแสดงให้เห็นความแตกต่างในประเด็นชีวิตสมรสของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ในนวนิยายชุด *The Cairo Trilogy* และนวนิยายเรื่อง *The Day the Leader Was Killed* การแต่งงานและการเลือกคู่ครองของบุตรชายและบุตรสาวมักจะผ่านการเลือกสรรจากบิดามารดา โดยเฉพาะบุตรสาวจะมีการคัดเลือกคู่ครองที่ดีที่สุด นวนิยายเรื่อง *Palace Walk* กล่าวถึงชีวิตสมรสผ่านชัยยิด อะหมัดต่อชีวิตสมรสของบุตรสาว ดังเช่นอะอิซะฮ์ที่จะแต่งงานกับคะลีสนั้น ในฐานะบิดาเขารู้สึกเป็นห่วงและกังวลต่อชีวิตภายหลังการแต่งงานของลูกสาวเป็นอย่างมาก แม้ว่าความสัมพันธ์ของเขาและลูกสาวจะห่างเหินกัน แต่สายสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกยังคงมีอยู่ตัวตนของเขาเสมอ อย่างไรก็ตามจารีตเดิมถือว่าสตรีมีชื่อเสียงและอันตรายทั้งหลายที่เข้ามากระทบกอรปกับการเป็นเพศที่อ่อนแอทางสรีรภาพต้องได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากครอบครัวและคนใกล้ชิดที่เป็นบุรุษเพศ และถือเป็นคติที่สำคัญที่สุดสำหรับครอบครัวจะต้องคัดสรรคู่ครองที่ดีที่สุดให้กับบุตรสาว เพื่อเป็นหลักประกันที่มั่นคงในชีวิต และยังเป็นหลักประกันในการส่งมอบความคุ้มครองจากครอบครัวไปสู่คู่ครองของบุตรสาว

This is not to say that I don't love my daughters. In fact, I love them as much as I do, Yasin, Fahmy, and Kamal each equally. But how can my mind be at rest when I know that I will carry them to a stranger one day. ...What can a weak girl do when she's faced by a strange man far from the supervision of her father? What will her fate be if her husband divorces her one day, after her father had died?⁴⁷

ในขณะที่การแต่งงานของคนรุ่นใหม่มีโอกาสนในการเลือกสรรคู่ครองด้วยตนเองมากขึ้น แม้ว่าทัศนคติของบิดามารดาในอดีตและปัจจุบันต่างคาดหวังให้บุตรหลานของตนเองประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส และพบกับคู่ครองที่ดีมีความมั่นคงในชีวิต มะห์ฟูซแสดงให้เห็นในอดีตบิดามารดาจะพิจารณาความพร้อมของการมีชีวิตคู่ของบุตรสาวก็ต่อเมื่อถึงวัยอันควร การแต่งงานของคนรุ่นเก่าจึงไม่มีเงื่อนไขมากเท่ากับคนรุ่นใหม่ ดังที่เห็นได้ในนวนิยายเรื่อง *The Day The*

⁴⁷ Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p. 263.

Leader Was Killed ในกรณีของอัลวานและวันเดอส์ ตัวแทนของคนรุ่นใหม่ซึ่งประสบกับความล้มเหลวในชีวิตสมรสอันเนื่องมาจากความคาดหวังในชีวิตสมรสที่ผูกพันอยู่กับความพร้อมทางวัตถุมากจนเกินไป

- การเลือกคู่ครอง

การเลือกคู่ครองและการมีชีวิตครอบครัวของคนรุ่นใหม่ในยุคอินฟิตาห์ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *The Day the Leader Was Killed* มะห์ฟูซซะทอนให้เห็นว่าชายหนุ่มหญิงสาวยุคใหม่ส่วนใหญ่พิจารณาการมีชีวิตคู่บนพื้นฐานของวัตถุและการเงินเป็นหลัก ชายหญิงสามารถครองเรือนกันได้ก็ต่อเมื่อมีความพร้อมและมีสถานภาพทางการเงินที่มั่นคงเท่านั้น หนุ่มสาวในยุคอินฟิตาห์ตัดสินใจที่จะมีชีวิตคู่ยากขึ้น และมีวัยที่สูงกว่าในอดีต

มุห์ตะซิมพยายามแนะนำและตักเตือนไม่ให้หลานชายลุ่มหลงอยู่ในเรื่องของความรักและวัตถุจนลืมความเป็นจริงในสังคม อัลวานเป็นชายหนุ่มช่างฝันแต่เมื่อตื่นขึ้นมาพบความจริงเขากลายเป็นคนที่ล้มเหลวและขาดความเชื่อมั่น มุห์ตะซิมสังเกตหลานชายของตนเองแล้วก็พบว่าอัลวานไม่เคยคิดที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง แต่มักจะโทษว่าเป็นเพราะผู้อื่นที่ทำให้เขาต้องประสบกับปัญหา ดังเช่นที่เขากำลังมีปัญหาเรื่องการแต่งงานเพราะปัญหาด้านการเงิน เขาโทษว่าที่เขาไม่สามารถจัดงานแต่งงานได้เพราะรัฐบาลที่ดำเนินนโยบายอินฟิตาห์ ทำให้เขาต้องหาเงินเพิ่มขึ้นและมีฐานะที่ยากจนยิ่งกว่าเดิม

There's a last stage called old age. I stretch out my hand to grip the ring of eighties at the peak of the mountain. I am now entitled to brood on my last days, leaving the woes of my country to its sons. In my days, I fulfilled my obligations to the best of my abilities. I tried my best to inculcate in you a sense of commitment. But I shall continue to warn you of the perils involved in premature aging.

"Has the wily dervish forgotten the bad old dissolute, happy-go-lucky day?"

Love has replaced fear between God Almighty and myself,(...)⁴⁸

วันหนึ่งชัยนับมารดาของรันดะฮ์มาพบปู่ของอัลวานเพื่อเจรจาให้อัลวานถอนหมั้นกับรันดะฮ์ ชัยนับปรารถนาที่จะให้บุตรสาวมีโอกาสพบคนที่ดีกว่า เนื่องจากเธอเห็นว่าอัลวานไม่สามารถดูแลบุตรสาวให้มีชีวิตที่สุขสบายตามข้อตกลงของฝ่ายหญิงได้ แม้ว่าปู่จะอธิบายข้อเท็จจริงให้ฟังเพียงใด ชัยนับก็ยังยืนยันตามข้อเสนอเดิมของเธอทุกประการ

“As far as we're concerned, you people are out first choice, but for how long is she supposed to wait?” [...]

“Love misleads, Muhtashimi Bey. And, nowadays, love has become a god. Was yours a love match, Muhtashimi Bey?”⁴⁹

ในปัจจุบันก็เช่นกันพ่อแม่ชาวอียิปต์ส่วนใหญ่ยังเล็งเห็นถึงความเหมาะสมในการมีคู่ของลูกๆตนเอง ดังเช่นที่ชัยนับได้เสนอบุรุษที่มีความเหมาะสมกับรันดะฮ์เพียงเพราะบุรุษหนุ่มผู้นั้นร่ำรวยและมีหน้าที่การงานที่มั่นคง

“I heard that Ibrahim Bey is ready to propose again,” [...] He's an elderly man, the owner of a mining factory, who had proposed two years ago and was turned down. [...]

“But he's a widower and a father!” I said, objecting.

“He's also rich, and is ready to accept you just as you are,” she pleaded.

“It's not a matter of buying and selling.” [...]

“Time is ruining out...” she said in a compassionate tone.

“I won't be the first spinster in history,” I said defiantly.⁵⁰

⁴⁸ Ibid., pp. 49-50.

⁴⁹ Ibid., p. 37.

⁵⁰ Ibid., p. 58-59.

บทสนทนาระหว่างรันดะฮ์และแม่นั้นสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้เป็นแม่ปรารถนาให้ลูกสาวของตนนั้นได้แต่งงานกับบุรุษผู้เพียบพร้อมทั้งการงานและการเงิน ชัยนับเสนอให้ลูกสาวพิจารณาชายที่เธอจัดหาให้ อันจะเป็นหลักประกันได้ว่ารันดะฮ์และครอบครัวจะมีความเป็นอยู่ที่ดีอย่างแน่นอน ชัยนับเองก็พิจารณาแล้วว่ารันดะฮ์อายุมากขึ้น สมควรที่จะแต่งงานได้เสียที ทว่ารันดะฮ์กลับมองเจตนาของมารดาอีกอย่างหนึ่ง เธอคิดว่าการแต่งงานไม่ใช่เรื่องการซื้อขาย แต่เป็นเรื่องของความรัก เธอไม่ต้องการแต่งงานกับคนที่เธอไม่รัก เธอรักอัลวานมาก เธอยอมที่จะเป็นหญิงโสดต่อไปเรื่อยๆดีกว่าที่จะแต่งงานกับชายที่เธอไม่เคยสนใจ

รันดะฮ์และชัยนับอาจจะเป็นตัวละครที่สร้างความรู้สึกรัดแค้นในจิตใจของผู้อ่านชาวอียิปต์ที่นับถือศาสนาอิสลาม การแต่งงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีเงินมากมาย หรือการมีฐานะที่มั่นคง และความรักเป็นเครื่องชี้นำ แต่การแต่งงานหรือการเลือกคู่ต้องมาจากองค์ประกอบของคุณงามความดีของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง คู่ชีวิตจะต้องอยู่ในกรอบของคุณงามความดีและการให้เกียรติซึ่งกันและกันนั้นย่อมดีกว่าการมีทรัพย์สินสมบัติมากมาย

ผู้ประพันธ์พยายามชี้ให้เห็นว่ารันดะฮ์เป็นหญิงสาวยุคใหม่ที่ยึดถือความรักเป็นเครื่องชี้นำ เธอไม่ต้องการแต่งงานเพราะชายผู้นั้นร่ำรวย มีกิจการที่ดี หรือมีความเหมาะสมกับเธอ เธอยอมที่จะอยู่กับอุดมการณ์ความรักกับชายที่ไม่ประสบความสำเร็จเช่นอัลวาน เขาเป็นคนจน ไม่มีบ้าน ไม่มีรถ และไม่มีอนาคตที่มั่นคงสำหรับเธอ และเมื่อมารดาของเธอพยายามชี้นำให้เธอพบความจริงในสังคมทุกวันนี้ ทุกคนต้องดิ้นรนแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอด หากรันดะฮ์มีอนาคตที่มั่นคง แต่งานกับผู้ชายที่มีฐานะร่ำรวยซึ่งสามารถพญูฐานะอันย่ำแย่ของครอบครัวเช่นอิบราฮิมต่างหากที่จะทำให้เธออยู่รอดในภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำเช่นนี้ได้

I hadn't been absolutely honest in expressing how I actually felt. The fact is I want assert myself but not at the expense of my dignity. There should be both money and respectability. Anwar Allam has both. Had he been a dubious person, it would have probably been known already. At least, he's acceptable and not physically repulsive. The age difference between us is not unreasonable. As for love, it would be foolish to think about it right now.⁵¹

⁵¹ Ibid., p.59.

หลังจากที่อัลวานบอกเลิกกับรันดะฮ์ มารดาจึงเร่งรัดให้เธอเลือกคู่ครองและแต่งงาน โดยเร็วที่สุด ด้วยวัยที่ล่วงเลยมาเกือบสามสิบปี รันดะฮ์จึงตัดสินใจเลือกอันวารุ อาลัม เจ้านายของเธอเป็นเจ้าบ่าว อันวารุเป็นบุรุษที่มั่งมีในทรัพย์สิน แม้ว่ารูปลักษณ์ของเขาจะด้อยกว่าอัลวาน แต่ภาพรวมของอันวารุก็ดีกว่าอัลวานมาก ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของฐานะทางสังคม ตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคง ทำให้รันดะฮ์ปฏิเสธความรักที่เธอเคยยึดถือเป็นอุดมคติ และยอมรับความเป็นจริงในชีวิตของเธอ

When I was alone with my mother, I asked her what she thought we could afford to contribute on our side.

"Nothing on your father's side. As for me, I still have some jewelry which I can sell to get your trousseau ready. The man had better know everything though," she said bitterly.

The bitterness of experience I had undergone had just about destroyed the hallow masques of diffident. I had matured in the process far more than I had ever imagined.⁵²

อันวารุ อาลัมได้หมั้นหมายกับรันดะฮ์ พิธีได้ถูกจัดขึ้น ณ แฟลตของรันดะฮ์อย่างเรียบง่ายและไม่เอิกเริก รันดะฮ์ไม่ได้แจ้งข่าวให้เพื่อนๆร่วมในพิธีนี้เลย คุณสตันน้องสาวของเขามอบสร้อยทองฝังเพชรราคาแพงให้เป็นของขวัญ ดูประหนึ่งว่ารันดะฮ์พึงพอใจกับของขวัญล้ำค่าเหล่านั้น เมื่อเธออยู่ตามลำพังกับพี่สาวเธอก็รำให้ออกมาด้วยความเสียใจ เธอกล่าวกับพี่สาวว่า เธอรู้สึกเหมือนว่าได้สูญเสียสิ่งที่มีค่าที่สุดในชีวิตไป พี่สาวของเธอก็กล่าวว่าถึงเธอจะไม่เห็นด้วย แต่ก็ขอให้ให้เวลาเป็นผู้รักษาทุกสิ่ง

He wants to get married as soon as possible and I can find no excuse for procrastinating. We decided to hold the celebrations in Gulstan Hanem's villa. My father, though, was unable to attend by the company's top executives

⁵² Ibid., p.60.

and a group of businessmen. I wore the inevitable mask of joy. In fact, I had long prayed—and was determined—to succeed.

I had genuine desire to try to make it work and adjust to my new life.... Suffice it that I now feel that I could come to love Anwar one of these days.⁵³

ผู้ประพันธ์ ได้ชี้ให้เห็นว่าการสมรสของคนรุ่นใหม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพร้อมของ วัตถุเป็นอันดับแรก โดยมีได้คำนึงถึงคุณค่าแห่งจิตใจ ศีลธรรม และคุณงามความดีที่คู่สมรสพึงมี ทำให้ในระยะต่อมาปัญหาของการหย่าร้างได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ สำคัญอีกปัญหาหนึ่งในสังคมอียิปต์

รันดะฮ์รู้สึกเหมือนว่าการแต่งงานครั้งนี้เธอต้องสวมหน้ากากต้อนรับแขก เธออยากให้อัล วานเป็นเจ้าบ่าวของเธอมากกว่าที่จะเป็นอันวารุ งานฉลองการแต่งงานจัดขึ้นที่บ้านकुलสถาน เธอ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเมื่อเวลาผ่านไปเธอจะสามารถรักอันวารุได้สักวันหนึ่ง

In the days that followed, there was an uninterrupted stream of well wishers, particular on my side of the family. But what's about these men? They come bearing gift. We welcome them and offer them drinks. Night after night, this wretched stream of men, some of them are most persistent. I was worn out by these permanent fixtures and by having to exert painstaking efforts at being courteous. [...]

My job here is to be courteous, to entertain, an offer drinks. He was not even satisfied which that, and soon informed me that he could no longer postpone his evening duties and that I would myself have to be responsible for receiving and entertaining guests.⁵⁴

ภายหลังรันดะฮ์พบว่าการทำงานของเธอกลายเป็นเครื่องมือให้กับอันวารุแสวงหา ผลประโยชน์ทางธุรกิจกับบรรดาแขกที่มาเยี่ยมเยียนครอบครัวของเธอ หน้าที่ของรันดะฮ์คือการ

⁵³ Ibid., p.71-72.

⁵⁴ Ibid., p.72 - 73.

บริการเครื่องดื่มให้กับพวกนักธุรกิจหนุ่มในยามเย็นเป็นประจำทุกวันจนเธอรู้สึกทนนไม่ไหวอีกต่อไป วันเวลาของวันดะฮ์ข้างเป็นช่วงที่ทุกข์ทรมานมาก เธอต้องแสร้งทำเป็นว่าเรียงต่อแขกทุกคนที่มางานเลี้ยง เมื่อเธออยู่ตามลำพังกับอันวารุเธอก็ถามเขาว่าทำไมต้องทำเช่นนี้ ทำไปเพื่ออะไร อันวารุบอกวันดะฮ์ว่าธุรกิจของเขามีค่ามากในสายตาของลูกค้าหนุ่ม อนาคตของพวกเราคืองานที่บริษัท และเป็นเส้นทางลัดไปอีกระดับหนึ่งได้ ดังนั้นวันดะฮ์จึงต้องทำให้เขารู้สึกเหมือนอยู่ที่บ้าน ความคิดของอันวารุแสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์ทางธุรกิจมีความสำคัญมาก อันวารุไม่สนใจว่าวันดะฮ์จะรู้สึกอย่างไร เขาแต่งงานกับเธอเพื่อผลกำไรทางธุรกิจ เขาไม่ได้รักวันดะฮ์จริง วันดะฮ์เองก็ไม่ได้รักอันวารุ ทั้งสองอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยทางการเงิน วันดะฮ์อยากมีชีวิตที่ดี ร่ำรวยและมีสามีที่ใครๆ ก็นับหน้าถือตา อันวารุ อาศัยต้องการหญิงสาวที่บุคลิกดีคอยต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยือนเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ วันดะฮ์จึงเป็นเหยื่อทางธุรกิจของอันวารุไปโดยปริยาย

ส่วนอัลวานเมื่อตอนหมั้นกับวันดะฮ์แล้ว ชายหนุ่มก็หันไปคบกับคุณสตันน้องสาวของอันวารุ เพราะเธอเป็นหม้ายสาวผู้มีรูปสมบัติพร้อม อีกทั้งสิ้นสมรสจำนวนมากจากการหย่าร้าง ทำให้เธอเป็นที่สนใจของชายผู้หวังที่จะรวยทางลัดอย่างอัลวาน เขาไม่สนใจหรือลังเลแม้แต่น้อยที่จะคบกับเธอฉันคู่รัก

มะห์ฟูซเป็นห่วงรูปแบบชีวิตของคนรุ่นใหม่ เขากังวลว่าถ้าหากบุคคลกลุ่มนี้มีรูปแบบชีวิตที่ฟุ้งเฟ้อ ไม่รู้จักเพียงพอ หรือให้วัตถุมีอำนาจเหนือการดำรงชีวิตของตนเอง พวกเขา ก็จะไม่พบกับความสุขในชีวิตซึ่งเป็นผลเสียหนึ่งของการไหลบ่าทางวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาสู่สังคมอียิปต์อย่างรวดเร็ว ผู้ประพันธ์มิได้บอกแก่ผู้อ่านว่าผลกระทบของจักรวรรดินิยมจะสิ้นสุดลงเมื่ออียิปต์ได้รับการปลดปล่อยให้หลุดพ้นจากการเป็นดินแดนใต้อาณัติ ทว่าการครอบงำรูปแบบใหม่ได้แพร่ขยายเข้ามาสู่ประเทศอียิปต์อีกครั้งนั่นคือ รูปแบบการดำรงชีวิตแบบตะวันตกที่กำลังปะทะกับวิถีดั้งเดิมซึ่งนับวันผู้คนในสังคมกำลังจะลืมนั่น

- ปัญหาการหย่าร้าง

การแต่งงานและการมีชีวิตคู่ของประชาชนชาวอียิปต์ยุคใหม่กลายเป็นปัญหาลังคมที่ยากจะเยียวยาแก้ไข หลายคู่ต้องประสบกับปัญหาการหย่าร้างเพราะปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหลัก เมื่อครั้งความรักกำลังเบ่งบานทุกสิ่งเป็นเหมือนความฝัน เมื่อวันหนึ่งครอบครัวประสบกับปัญหาทางการเงิน พวกเขาจึงตัดสินใจหย่าร้างกันโดยไม่มีสาเหตุ เช่นเดียวกับพี่สาวของวัน

ดะฮ์ เธอประสบกับปัญหาการหย่าร้างเพราะไปด้วยกันไม่ได้กับสามีของตนเอง ทำายที่สุดเธอต้องกลับมาพึ่งทางบ้านและไม่ม้งานทำ

Sanaa, my sister—a divorcee who shares my room—has come to join us too. She's taking secretarial courses in a private institute in the hope of finding a job. She doesn't want to be a burden on anyone. (...)

My sister Sanaa made a love match, was content with her secondary-school certificate, with being a housewife, and having a landed young gentleman for a husband. But it didn't work out and love simply died. As usual, accusing fingers were pointed at the other party. But she's a nervous person and erupts like a volcano for the most trivial reason.⁵⁵

ซานะฮ์แต่งงานกับคนรักของเธอเมื่อเธอเรียนอยู่ชั้นมัธยม ชีวิตสมรสของซานาไม่ราบรื่นดังที่เธอหวังไว้ ซานาไม่ม้งานทำ เธอจึงทำหน้าที่แม่บ้านคอยดูแลสามี ทำายที่สุดชีวิตคู่ประสบความล้มเหลว ซานากลายเป็นหญิงหม้ายและต้องกลับมาอยู่ที่บ้านพ่อแม่ เมื่อเธอเผชิญกับโลกแห่งความจริง พ่อแม่ก็ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว วันดะฮ์ต้องเก็บเงินไว้เพื่องานแต่งงาน ซานะฮ์ไม่ต้องการเป็นภาระให้กับครอบครัวจึงเริ่มเข้าเรียนที่สถาบันเลขานุการแห่งหนึ่ง เธอหวังว่าจะม้งานทำและเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้อีกครั้ง ซานะฮ์เป็นตัวแทนของหญิงสาวที่ประสบความล้มเหลวในชีวิตคู่ ผู้ประพันธ์ให้ข้อสังเกตว่าเธอมีวุฒิภาวะที่ยังไม่พร้อมที่จะแต่งงาน อาศัยความรักเป็นพื้นฐานของการสร้างครอบครัว ปัจจัยการหย่าร้างในสังคมอียิปต์ยังมีอีกมากมาย แต่ซานะฮ์เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นการใช้ชีวิตคู่อย่างไม่รอบคอบ ซึ่งเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง

ตัวอย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดเมื่ออันวารุ อาลัมพยายามหว่านล้อมให้วันดะฮ์คล้อยตามถึงปัญหาของการใช้ชีวิตคู่ในปัจจุบันว่าต้องเกิดขึ้นจากความเหมาะสมจะดีที่สุด ความรักกลายเป็นอุดมคติของผู้ที่เพ้อฝัน การตื่นขึ้นมาพบความจริงจะทำให้วันดะฮ์มีความสุข

"Miss Randa, I have a story that will interest you." (...)

⁵⁵ Ibid., p.16,17.

"She was a young doctor engaged for a many years to a colleague of hers, also a doctor. They despaired of ever getting married and broke off their engagement. She then married a rich merchant from Wilkalat al-Balah and consented to stay at home as a simple housewife," he said.⁵⁶

การที่อันวารุ อาลัมเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับแพทย์หญิงผู้นี้ให้รันดะฮ์ฟังก็เพื่อเป็นสื่อให้เธอรู้ว่าถ้าหากเธอแต่งงานกับอัลวานผู้ยากจน ชีวิตของเธอก็จะพบกับความทุกข์ยาก แต่ถ้าหากเธอตัดสินใจแต่งงานกับชายผู้ร่ำรวยและมั่นคงเธอจะมีความสุขกับชีวิตและไม่ต้องลำบากทำงาน ตั้งแต่เข้าย่นค่าเช่นนี้ อันวารุเป็นบุคคลที่สังเกตเห็นถึงปัญหาการล่มสลายของชีวิตสมรสของคนหนุ่มสาวเป็นอย่างดี นายทุนเช่นเขารู้ว่าการหย่าร้างของคนหนุ่มสาวมีปัจจัยมาจากความต้องการที่ไม่สิ้นสุด เขาเชื่อว่ารันดะฮ์ก็คงเหมือนหญิงสาวคนอื่นๆในสังคมที่ปรารถนาความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย มีชีวิตคู่ที่มั่นคง มีความมั่งคั่งในทรัพย์สินเงินทอง เขาจึงเสนอทางเลือกในชีวิตสมรสให้รันดะฮ์พิจารณา โดยมีเขาเป็นตัวเลือกที่เด่นที่สุดในกรณีดังกล่าว

ในที่สุดชีวิตสมรสของรันดะฮ์ต้องประสบกับความล้มเหลว เธอหย่าขาดกับอันวารุ อาลัม เพราะทนไม่ได้ที่ตนเองต้องทำหน้าที่ดูแลแขกผู้ชายของสามี การตัดสินใจเพียงชั่ววูบของเธอนำมาซึ่งความผิดหวังและเสียใจของบิดามารดา รันดะฮ์ตัดสินใจอย่างเด็ดขาดแล้วว่าเธอจะไม่ยอมเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ของอันวารุอีกต่อไป แม้ว่าเธอจะกลายเป็นหญิงหม้ายเหมือนซานะฮ์พี่สาวของเธอก็ตาม

มะหฺฟูซนำเสนอประเด็นเรื่องชีวิตสมรสเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาของคนรุ่นใหม่ที่ยึดติดกับวัตถุประสงค์การใช้ชีวิตคู่ของคนรุ่นหนุ่มสาวอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคงทางการเงินมากเกินไป ซึ่งท้ายที่สุดแล้วพวกเขาก็พบกับความไม่สมหวังในชีวิตคู่ บ้างก็ตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตคู่ด้วยการหย่าร้าง ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้นับวันจะมากขึ้นจนกลายเป็นเรื่องที่คนรุ่นใหม่ยอมรับได้ในที่สุด การเยยวยาและแก้ไขปัญหาลำนี้ๆจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนรุ่นหนุ่มสาวตระหนักถึงความสำคัญของการมีชีวิตคู่อย่างมีความรับผิดชอบ และอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง

⁵⁶ Ibid., p.31.

4.3.4 วิกฤตจริยธรรม

การแทรกแซงของชาติมหาอำนาจตะวันตกเริ่มมีบทบาทและเริ่มเข้ามาสู่การดำเนินชีวิตของประชาชนชาวอียิปต์มากขึ้น การครอบงำทางความคิดถือเป็นจักรวรรดินิยมรูปแบบใหม่ที่กำลังเป็นภัยคุกคามสังคมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ผู้ประพันธ์วิพากษ์วิจารณ์วิฤตการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองด้วยการสะท้อนชะตากรรมของคนรุ่นหนุ่มสาวที่ได้รับผลกระทบเหล่านี้โดยตรง และผลกระทบเหล่านี้ก็กำลังบั่นทอนคุณงามความดีของสังคมที่มีรูปแบบชีวิตของการเป็นผู้ศรัทธาไปสู่การดำรงอยู่เพื่อความอยู่รอดของตนเองเท่านั้น

มะห์ฟูชนำผู้อ่านมาสู่ชะตากรรมของตัวละคร อัลวานมีชีวิตที่ดำเนินไปบนความสิ้นหวัง ความรู้สึกที่ล้มเหลวของชายหนุ่มผู้หนึ่งที่เกิดมาในครอบครัวที่ยากจน เขาต้องแบกรับภาระทุกอย่างของครอบครัวตั้งแต่วัยรุ่น แจกเช่นคนรุ่นใหม่ซึ่งดำเนินชีวิตท่ามกลางความยากเข็ญในยุคที่วัตถุมีคุณค่ามากกว่าความเอื้ออาทรที่เคยให้กัน สังคมที่มีแต่การเอาวัดเอาเปรียบ ยุคที่เด็ก สตรี และคนชราต้องช่วยกันทำงานหารู้งานหามค่าเพื่อช่วยประคองสภาพะเปียบรัดทางเศรษฐกิจของครอบครัว ณ เวลานั้น สมาชิกในครอบครัวแทบจะไม่มีเวลาให้แก่กันเหมือนเช่นในอดีต เด็กจำนวนมากต้องเผชิญกับสภาวะไร้พ่อขาดแม่เมื่อพวกเขาต้องออกไปทำงานนอกบ้านจนไม่มีเวลาให้กับครอบครัวของตนเอง เมื่อชีวิตของเด็กๆเหล่านั้นเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เขาก็ต้องเผชิญเคราะห์กรรมแบบเดียวกันกับคนรุ่นพ่อแม่ ช้ำร้ายยิ่งไปกว่านั้น พวกเขาต้องตกเป็นเหยื่อของนโยบายเศรษฐกิจอินฟิตาร์ ต้องแบกรับภาระหนี้สินที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อ ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตล้วนต้องใช้เงินเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ผู้ที่มีฐานะร่ำรวย มีเงินทองมากมายกลับกลายเป็นบุคคลผู้มีเกียรติ ได้รับการยกย่องจากสังคม ทำให้คนรุ่นหนุ่มสาวยุคใหม่ตกอยู่ภายใต้กระแสวัตถุนิยมที่ไหลบ่าเข้ามาจนมองไม่เห็นภัยที่แอบแฝงมากับค่านิยมเหล่านั้น พวกเขาจึงพยายามผลักดันตนเองในทุกวิถีทางไม่ว่าจะถูกหรือผิดเพื่อเลื่อนสถานะความเป็นอยู่ให้ทัดเทียมกับชนชั้นสูง พวกเขาเหล่านี้ยอมแม้กระทั่งขายเกียรติศักดิ์ศรีของตนเองเพื่อความก้าวหน้าในชีวิต เช่นเดียวกับอัลวาน และรันดะฮ์เป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ที่เลือกทางชีวิตในรูปแบบของผู้แสวงหาความก้าวหน้าและโอกาสในชีวิต อัลวานยอมถอนหมั้นกับคนรักและผิดคำสัญญากับเธอเพราะเขารู้สึกว่าตนเองไม่มีความพร้อมในการแต่งงาน เนื่องจากอัลวานตั้งมาตรฐานในการใช้ชีวิตคู่เกินกว่าฐานะของตนเอง ซึ่งคนรุ่นหนุ่มสาวส่วนใหญ่ในเมืองหลวงก็หลงไปตามกระแสดังกล่าวเช่นเดียวกัน

เมื่ออัลวานพบว่าตนเองไม่อาจบรรลุเป้าหมายในชีวิตและเวลาแห่งการรอคอยของวันตะฮ์สิ้นสุดลง ครอบครัวของวันตะฮ์ตัดสินใจให้เธอแต่งงานกับชายที่มีฐานะร่ำรวย ในที่สุดเธอแต่งงานกับอันวารุเพราะคิดว่าเขาเหมาะสมกับเธอที่สุด ภายหลังจากวันตะฮ์พบว่าคู่สมรสของเธอกลับใช้การแต่งงานเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงเกียรติและศักดิ์ศรีของภรรยาที่พึงได้รับจากสามี

ท้ายที่สุดวันตะฮ์หย่าขาดกับอันวารุและถูกเพื่อนร่วมงานนิทาถึงสาเหตุของการหย่าร้างในเวลาอันรวดเร็ว อัลวานผู้ซึ่งยังคงผูกพันและยังคงรักและห่วงใยวันตะฮ์เข้าไปแสดงความเสียใจกับเธอ เธอได้ยื่นข้อกล่าวหาในทางลบมากมายเกี่ยวกับอันวารุเป็นต้นว่า เธอมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ หรือมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับน้องสาวของตัวเอง และอื่นๆอีกมากมาย วันตะฮ์ระบายความทุกข์ในชีวิตสมรสอันแสนสิ้นและเปิดเผยเรื่องที่เกิดขึ้นกับเธอให้ชายหนุ่มฟัง อัลวานได้ยินดังนั้นก็รู้สึกสิ้นหวังและขมขื่นใจที่ไม่สามารถปกป้องศักดิ์ศรีของวันตะฮ์ได้

อัลวานฝังใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนรักและสะสมความเกลียดชังอันวารุในหัวใจตนเองอย่างลึกซึ้ง อัลวานครุ่นคิดถึงปัญหาต่างๆที่ได้ประสบมา กอรปกับได้ยินข่าวจากสถานีวิทยุของทางการแจ้งให้ทราบว่าประธานาธิบดีอันวารุ ชาติที่ถูกกลบฝังหารกระทั่งเขาเสียชีวิตในที่สุด ความรู้สึกผิดหวังนานาประการในชีวิต ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาครอบครัว วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนรักได้ถาโถมเข้ามาในจิตใจอย่างรุนแรงทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจ

ชายหนุ่มเดินไปอย่างไร้จุดหมายและพบว่าตนเองยืนอยู่หน้าบ้านของคูลสตาน เมื่ออัลวานเห็นรถยนต์ของอันวารุจอดอยู่ เขาก็รีบเข้าไปในบ้านและพบอันวารุจึงบันดาลโทษและด่าว่าเขา จากนั้นก็พุ่งเข้าไปชกต่อยอันวารุที่หน้าอกหลายครั้งจนเขาล้มลงไป คูลสตานได้ยินเสียงเอะอะโวยวายจึงเข้ามาระงับเหตุการณ์ เธอตกใจและกรี๊ดร้องออกมาเมื่อพบว่าอันวารุพี่ชายของเธอเสียชีวิตไปแล้วเนื่องจากหัวใจวายจากการชกต่อย คูลสตานซึ่งมีใจให้กับชายหนุ่มในฐานะคนรักและหวังจะได้แต่งงานด้วย เธอขอร้องให้อัลวานอยู่เฉยๆและให้การกับตำรวจว่าพี่ชายของเธอเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจ โดยไม่แจ้งเรื่องการทำร้ายร่างกาย คูลสตานทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น อัลวานไม่เข้าใจว่าเหตุใดหญิงสาวถึงต้องปกป้องและรู้เห็นเป็นใจกับเขาด้วย การทำร้ายร่างกายอันเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความตายถือเป็นอาชญากรรม ผิดจริยธรรมและศีลธรรม การมุ่งเอาชีวิตผู้อื่นจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตามถือว่ามีผิดหลักการทางศาสนา ในที่สุดอัลวานก็ได้สติและสำนึกผิดกับสิ่งที่ตนเองเป็นผู้ก่อ เขาจึงสารภาพสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดกับวันตะฮ์ และเข้ามาขอตัวกับตำรวจ

After Elwan's disappearance, I am reduced to utter loneliness. As for the world around, it is aspiring to new hope. How courageous Randa turned out to be: going to court to defend the young man—and with such decency and dignity. It was lucky that the crime was interpreted as beating that resulted in death. Years will go by and then he will leave prison having mastered some skill or other. He will then be in a better position to meet the challenges of life and realize his hopes. I do not think I shall see him again. But he will find my room vacant and will be able to have it and get married to his sweetheart. Have I perchance lived too long? And have I, unknowingly, played a part in aggravating his problem?

The Time has come for me to join the ranks of those who dedicate themselves to the glorification of God in anticipation of eternity in the realm of All-Exalted.⁵⁷

จุดสิ้นสุดของตัวละครอยู่ที่การก่ออาชญากรรม ซึ่งเป็นกรณีหนึ่งในการศึกษาประเด็นเรื่องวิกฤตจริยธรรมที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม การที่อัลวานตัดสินใจเอาชีวิตของอันวารุเป็นการปลดปล่อยความทุกข์ของตนเองคือการแก้ปัญหาในทางที่ผิด ท้ายที่สุดมะห์ฟูซจึงให้มุห์ตะซิมเป็นผู้สลายปมแห่งความขัดแย้งทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของตนเอง รันดะฮ์ให้การกับศาลเพื่อปกป้องคนรักของเธอ และรักษาเกียรติของเธอเอง อาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ชีวิต เมื่อหลานชายของเขาต้องรับโทษจากการขายชราก็คงอยู่ในความโดดเดี่ยวอีกครั้ง แต่ในความโดดเดี่ยวนั้นก็กลับมีความหวังครั้งใหม่เกิดขึ้น มุห์ตะซิมมีความหวังว่าวันหนึ่งหลานชายของเขาจะต้องพ้นโทษออกมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยประสบการณ์จากอดีตที่ผิดพลาด อัลวานจะต้องสมหวังและมีชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อถึงวันนั้นมุห์ตะซิมคงไม่ได้เห็นความสำเร็จของหลานชายอีกแล้ว เพราะความชราภาพที่ใกล้จะไปสู่จุดจบอันเป็นสัจธรรมของชีวิต

นวนิยายเรื่อง *The Day the Leader Was Killed* ปิดฉากลงพร้อมกับได้ฝากข้อเตือนใจให้กับบรรดาคนรุ่นหนุ่มสาวที่กำลังตกอยู่ในกระแสแห่งวัตถุนิยม สังคมบริโภคนิยมที่นับวันจะทำให้

⁵⁷ Ibid., p. 103.

ให้จริยธรรมในจิตใจมนุษย์ลดน้อยลง ผู้คนแก่งแย่งชิงดีเพื่อความอยู่รอด สังคมก็มีแต่การเอารอด เอาเปรียบ ผู้คนมีความต้องการเงินจำเป็น วัตถุนิยมสอนให้คนไม่รู้จักพอ อยากรได้อยากมีเพิ่มมากขึ้นจนทำให้บุคคลเหล่านั้นตกอยู่ในสภาพของผู้หิวกระหาย หรือไม่ก็ฉกฉวยผลประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นของตน ชายเกียรติชายศักดิ์ศรีเพื่อความอยู่รอดและเพื่อทรัพย์สินสมบัติจำนวนมาก วิกฤตจริยธรรมเหล่านี้กำลังแพร่ขยายไปในสังคมที่ยอมให้วัตถุอยู่เหนือทุกสิ่ง ประเทศอียิปต์ก็ได้ตกอยู่ในกระแสแห่งวัตถุนิยมที่รอวันเวลาแห่งการเหยียวยาด้วยการหันกลับไปสู่วิถีแห่งความพอเพียงและการยึดมั่นในคำสอนของศาสนาอย่างแท้จริง

นะญิบ มะห์ฟูซได้สะท้อนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมผ่านยุคการตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ และการไหลบ่าเข้ามาของค่านิยมรูปแบบใหม่ การยึดมั่นในวิถีดั้งเดิมยังมีอิทธิพลที่แผ่ตัวท่ามกลางการยอมรับวิถีตะวันตกของคนรุ่นใหม่ เมื่อพวกเขาชิมกับกระแสนิยมเหล่านี้ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และความไม่ประมาทตนทำให้พวกเขาสูญเสียความเป็นตัวเอง และไม่ประสบความสำเร็จดังหวัง และพบว่าเส้นทางที่ตนเองเลือกนั้นเป็นเส้นทางที่ยาวไกลอย่างมิรู้จบสิ้น ความเหนื่อยล้าและวันเวลาที่สูญเปล่าจะทำให้เขาหวนคิดถึงความเป็นจริงของชีวิตและค้นพบสัจธรรมในการแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญาของตนเอง